

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta**

Katedra výtvarné výchovy

Bakalářská práce

PORTRÉT- ALTER EGO PORTRAITS- ALTER EGO

Vedoucí práce: doc. Lenka Vilhelmová, ak.mal.

Vypracovala: Michaela Bučková
České Budějovice 2013

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 30. 4. 2013

.....

Michaela Bučková

P o d ě k o v á n í

Ráda bych poděkovala doc. Lence Vilhelmové, ak. mal.. za cenné rady, připomínky, odborné vedení a laskavý přístup. Rovněž děkuji svým rodičům, kteří mě podporovali po celou dobu mých studijních let.

Název bakalářské práce:

Portrét-Alter ego

Abstrakt:

Bučková M. *Portrét-Alter ego (Portrét- Alter egos)*. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce L. Vilhelmová. Bakalářská práce se zabývá problematikou alter ega ve výtvarném umění, především v portrétu a autoportrétu. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V první části se zabývám alter egem a tím, kde se nachází, a to z pohledu historického (šamanismus), ale i z pohledu moderního (body modification). V druhé polovině se věnuji osobnosti jako celku, psychologii a psychoanalýze. V závěru teoretické části připomínám autora, který pracuje s podobným námětem. V praktické části popisuji techniku malby, použité materiály a postupy k vytvoření bakalářské práce.

Klíčová slova: Alter ego, Psychoanalýza, Psychologie, Osobnost, Sigmund Freud, sny, Body Modification, Egon Schiele, Portrét

Title of the Bachelor's Thesis:

Portrait-Alter ego

Abstract:

The bachelor work is focused in the topic of alter ego in art, mainly in portrait and self- portrait. This work is divided in two parts-theory and practical part. In the first part I'm interested in „alter ego“- where it comes from, history (shamanism), these days (body modification). In the second part I'm interested in person (as a whole unit), psychology and psychoanalysis. In the end of the theory I remember (notice) an author, who works with similar topics. In the practical part I describe technique of painting, materials and steps, which was used.

Key words:Alter ego, psychoanalysis, psychology, character, Sigmund Freud, dreams, Body Modification, Egon Schiele, portrait

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Alter ego.....	10
2 Historie Alter ega	11
2.1 Šamanismus	11
2.2 Exorcismus	12
2.2.1Nejvýznamější exorcisté.....	13
2.3 Body Modification.....	14
3 Psychologie	17
3.1 Sigmund Freud	18
3.2 Psychoanalýza	20
3.2.1Vědomí	22
3.2.2Nevědomí	24
3.3 Osobnost	25
4 Sny	26
4.1 Imaginace.....	30
4.2 Halucinace	31
4.2.1 Schizofrenie.....	31
5 Vyjádření Alter ega v 19.-20.století.....	33
5.1 Egon Schiele	34
6 Portrét	35
PRAKTICKÁ ČÁST	37
7 Vymezení tématu.....	37
7.1 Technologická skica	37
7.2 Postup práce.....	37
7.3 Cyklus Maleb.....	38
Závěr	39
Zdroje	40
Obrazové Přílohy.....	44

Úvod

*Ten, kdosi v Tobě cizí host,
Tě křikem budí ze sna.
Tvá kůže je mu těsná
Den ze dne je tě stále mñ.*

*Ten, kdosi v Tobě cizí host,
Se beznaději směje,
Sám dítě beznaděje.
Jako duch tebou zachvívá.*

*Ten, kdosi v Tobě, cizí host,
V tebe se brzy změní...
Uvidíš, nic to není.
Den ze dne je tě stále víc.*

Jiří Žáček, Totožnost

Tématikou alter ega se budu zabývat proto, že se s ní jako učitelka výtvarné výchovy budu setkávat každý den. Každý z nás pracuje s alter egem, právě alter ego nás dostává do určitých životních rolí. Prostřednictvím své bakalářské práce bych ráda definovala pojem *alter ego*, jeho historizující kontext a současné moderní pojetí alter ega. K vytvoření této práce mě inspirovala každodenní lež, se kterou se setkáváme a jež nás nutí k hraní určitých úloh.

Má bakalářská práce se skládá z hlavních pěti kapitol. V těchto kapitolách se věnuji pojmům alter ego, psychologie, psychoanalýza a tak podobně.

V první kapitole popisuji co je to alter ego a mapuji jeho výskyt. Druhá kapitola se věnuje propojení alter ega s šamanismem – zabývá se tím, proč alter ego má své kořeny i v exorcismu (vymýtaní d'ábla, a otázce, proč se v současné době musí schovávat za pseudonymy a upravovat si své „tělo“. Tím se dotýkám problematiky modifikace těla.

V dalších kapitolách definuji pojem osobnost, psychologie, psychoanalýza, a proč je pro nás tak důležité vědomí a nevědomí. Uvádím zde jako příklad Sigmunda Freuda a jeho teorii o neurotických sférách. Dále se zde věnuji pojmu *sny*, jejich vzniku, imaginaci, halucinaci a extrémnímu pojetí alter ega, tj. schizofrenii.

Poslední kapitola se zabývá alter egem v 19. – 20. století, kde uvádím osobnost Egona Schieleho. Vybraná díla výše zmíněného autora jsou k dispozici v kapitole „příloha“. Mimo toto se věnuji i problematice portrétu.

Praktická část je tvořena cyklem obrazů, na kterých jsou namalováni rodinní příslušníci s jejich alter egy. Tomu předchází skicy, které vyjadřují pravou podstatu alter ega dané osoby.

Ve své teoretické části bakalářské práce jsem čerpala hlavně z knih jako je *Šamanismus* od Shirley Nicholson, kniha T. Wilkinsonové *Vatikánští exorcisté*, dále kniha O. Mikšíka *Psychologické teorie osobnosti* a také z mnoha webových zdrojů, všechny použité zdroje uvádím na konci této práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Alter Ego

Ottův slovník definuje alter ego jako formuli, která byla užívána při udílení moci v případech místokrálů či vikářů. Takováto plná moc obsahuje značná práva, která příslušela pouze království a objevuje se zejména ve Španělsku.¹ Zatímco slovník psychologie od Hartlové definuje Alter ego jako člověka, s kterým vedu vnitřní dialog (u Freuda označení Id), nebo také že vzniká při rozdvojení osobnosti a můžeme ho nalézt díky psychoanalýze, psychogymnastice.² Kulka zase definuje alter ego jako dvojníka, který hraje hlavní osobu, který se chová stejně jako on, představuje vnitřní myšlenky dané osoby, nebo poukazuje na alter ego jako na vnitřní hlas, našeptávání d'áblem (advocatus dei nebo diaboli).³ „Přirozený rozpor osobnosti, označení osoby natolik blízké danému jedinci, že se zdá být jeho druhým já.“⁴

Alter ego vzniká už v době prvních kultur. Jeho vznik je spojen především s přírodními rituály, při kterých se těla nechávají ovládat světem duchů (svým druhým já). Začne-li pak docházet ke komplikacím, hovoří se o vtělení d'ábla. Z toho pak vychází následné opatření, a to konkrétně exorcismus. Exorcismus je definován jako posednutí d'áblem.

V moderní terminologii se uvádí, že „Alter ego vzniká pod psychickým tlakem,“⁵ a to zejména kvůli neustálému vystavení jedince stresu. Často se promítá jako nepříjemné věci ve stavu změněného vědomí- především ve spánku. S alter egem vědomě pracují hlavně herci, když se snaží o ztvárnění nějaké role. Problém zde však nastává, když dotyčný není schopen odlišit iluzi od iluze. Pak vzniká neuróza neboli stav, kdy se do popředí dere naše vnitřní dítě, které prožívá převážně negaci. V případě, že se takto vzniklý extrémní stav snažíme potlačit, dochází k vzniku syndromu rozdvojení osobnosti. Tento stav vyžaduje klinickou léčbu.

¹Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Praha: J. Otta v Praze, 1889, str. 14.

²HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, str. 103. ISBN 34-0-197.

³KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. 2. přepracované a doplněné vydání. Havlíčkův Brod: Grada publishing, 2008, str. 71. ISBN 978-80-247-2329-7.

⁴KOŽENÍŠEK J., ŠTĚPÁNEK M., *Ilustrovaný encyklopedický slovník (a-i)*, Academia 1980, str. 41

⁵Alter ego a syndrom rozdvojené osobnosti. [online]. [cit. 2013-06-08]. Dostupné z: <http://psychologie.doktorka.cz/alter-ego-syndrom-rozdvojene/>

2 Historie Alter ega

Historie alter ega se nedá zcela přesně určit. Alter ego zde uvádím v kontextu rozdělení osoby buď na osobu magickou či na osobu posedlou d'áblem. Oboje jsou zmíněny z důvodu rozdělení osoby na dvě zcela odlišné osobnosti. V kontextu moderní doby se věnuji pouze body modifikaci, inspirací byl prvek víry, jak tomu bylo v animismu či v totemismu. Právě absence víry vede v současné době spoustu lidí k body modifikaci či schovávání za pseudonym.

2.1 Šamanismus

Šamanismus „slovo je pravděpodobně tunguzského původu a znamená kouzelník, čaroděj a prapůvodně pochází z jazyka pálí, sanskrtu nebo čínštiny, kde označuje někoho, kdo je „vzrušený“, „pohnutý“ nebo „pozvednutý“, „povznesený“. Šamanismus není náboženství jako takové, nýbrž kosmologický komplex přesvědčení, mýtů, rituálů, zvyklostí, praktik a nástrojů zaměřených na osobu šamana.“⁶

Šamanismus je souhrn mystických rituálů a nejjednodušší definice šamanismu dle M.Éliada, zní: jedná se o archaickou extázi, neboli vlastně změněný stav vědomí.⁷

Šamanismus není náboženství, jak si všichni lidé mylně myslí, náboženství by se z něj stalo pouze v případě, že by mělo nějaký politický základ.⁸ Šamanismus se zakládá na změněném stavu vědomí, kdy šaman při rituálech využívá své druhé já, kterého provází světem duchů. Žena či muž, se do stavu změněného vědomí dostávají zejména díky rytmickému bubnování. Bubnování vytváří vlnové délky, které jsou podobné vlnové délce EEG. Někteří šamani využívají ke změněnému stavu vědomí psychedelické látky. M. Éliade(1968) přirovnává změněný stav (extáze) k epileptickému záchvatu. Až na tu výjimku, že šamani jsou schopni tento stav kontrolovat.⁹ Extáze umožňuje spolupráci se světem duchů. Duch je vlastně něco, co se dá spatřit pouze ve stavu změněného vědomí. Nejdůležitější pro

⁶BOWIE, F. *Antropologie náboženství: rituál, mytologie, šamanismus, poutnictví*. Původně anglické vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2008., str. 190 ISBN 9778-80-7367-378-9.

⁷Šamanismus [online]. 30. 5. 2013 [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0amanismus>

⁸ Srov. BOWIE, F., *Antropologie náboženství*, str. 40

⁹WALLON, Philippe. *Paranormální jevy*. Vydání 1. Praha: Tisk Finidr, s.r.o., 2002, str. 87. ISBN 80-7207-440-7.

šamany, je mentální představivost-hlavně pro ně je to, aby byl schopni vizuálních podnětů. Problém však nastává v případech, když nejsou schopni ovládnout svojí představivost, -pak se může stát, že je ovládne i poté v bdělém stavu. Zde se projevuje mentální onemocnění neboli schizofrenie. Důležité je zde to, aby byl šaman schopen zároveň ovládat oba dva světy, v kterých se pohybuje.(Zatímco schizofrenik je výlučně převládán stavem bludu.)¹⁰

Šamani nejčastěji pracují se snem, právě ve snech si duchové vybírají své vyvolené. Někteří šamani věří, že sny dodávají sílu, zatímco jiní zastávají názor, že čím víc snů se jim za noc zdá, tím méně uloví zvěře.¹¹ „ *Mnoho kmenů věří, že sny zobrazují noční cestu duše, a některé kmeny věří, že duše je vystavena nebezpečí, že ji během nočního snění unese čarodějnice, kouzelník nebo zlý duch. V takových případech musel šaman duši hledat a přinést ji zpátky, a často musel na této cestě svést lité duchovní bitvy (Eliade 1964)*“¹²

Díky tomu, že šamani jsou schopni ponořit se do světa snů, si někteří vědci si myslí, že musí trpět nějakou neurózou či psychózou.¹³ „ *Bruce Broyer však prováděl hloubkové interview s apačskými šamany a také Rorschachův test s inkoustovými skvrnami. Při hodnocení testu u šamanů našel Boyer některé známky hysterie, ale žádné příznaky schizofrenie.*“¹⁴ Šamani při odpovědích vykazovali pouze větší cit po vizuální stránce.¹⁵

2.2 Exorcismus

Exorcismus má za úkol z posednutých vyhnat d'ábla, jeho historie se objevuje již v období šamanismu.(viz předchozí kapitola)¹⁶

Historie exorcismu.

Exorcismus se poprvé objevuje již v Bibli, konkrétně v Novém zákoně, kdy se d'ábel snaží svést na scestí Krista. Opět se zde setkáme se souboj mezi dobrem a zlem. K zahánění zlého ducha jsou zde využity různé křesťanské symboly. K zahánění zlého ducha může být využita

¹⁰ Srov. NICHOLSON s., *Šamanismus I*, Bratislava, 1994., str. 50-110

¹¹ Srov. Tamtéž str. 110-118

¹² NICHOLSON, Š. *Šamanismus I*. Z anglického originálu *Shamanism, An Expanded View of Reality*. Bratislava: RI-EL/CAD, 1994, str. 117-118. ISBN 80-85349-38-8.

¹³ Srov. Tamtéž str. 118-131

¹⁴ NICHOLSON, Š. *Šamanismus I*. Z anglického originálu *Shamanism, an Expanded View of Reality*. Bratislava: RI-EL/CAD, 1994, str. 119. ISBN 80-85349-38-8

¹⁵ Srov. tamtéž str. 118-130

¹⁶ *Exorcismus* [online]. 30. 5. 2013 [cit. 2013-06-11]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Exorcismus>

modlitba, křesťanské symboly nebo může být podáno drastičtější rituálem.¹⁷ „*Pochopitelně že mnozí psychologové a lékaři se bouří proti těmto praktikám jako primitivním a zastaralým. Napadají pojem démonická posedlost v samotné jeho podstatě a prohlašují, že většinu příznaků, které postižení vykazují, je možné přičíst hysterii, neuvědomělému hraní rolí a vysoké sugestibilitě pacientů*“¹⁸ Nicméně důkazy o démonické posedlosti jsou doložené už z dob Babylóňanů nebo egyptských faraonů. Od té doby bylo démonům dáváno spousta jmen jako Lucifer, Belzebub, Meridián, Satan či Béliál. Mimo názvů pro demony se mění i jejich vizuální podoba, ďábel jako karikatura s vidlemi a ocasem až po elegantního muže oblečeného v Armani obleku.

V 14. - 17. století ti, co byli nějakou formou posedlí, upalováni na hranici jako čarodějnice. Spousta žen byla obviňována z používání kouzel a jiných magických rituálů, a kvůli tomu inkvizicí upálena. V 18. století však toto jednání pomalu vymizelo, a tím pádem docházelo i ke snižování exorcismu, a to hlavně díky objevení lékařských věd a také díky psychologii.¹⁹ Která zde hrála velkou úlohu. „*Teologové užívají často nápadně podobný jazyk jako psychologové, například při popisu zápasu věřícího s pokušením, v návodech k rozjímavé modlitbě nebo při popisu mystických stavů. Kolizím mezi teologií a psychologií náboženství je většinou možno se vyhnout, považujeme-li pohledy těchto dvou oborů za vzájemně alternativní. Psychologie nemůže předpokládat nadpřirozené příčiny, zejména zázračný zásah nadpřirozené bytosti a odpovídající nadpřirozené jevy, například zjevení božstva či svěťce, mystické spojení s Bohem apod.*“²⁰

2.2.1 Nejvýznamnější exorcisté

Mezi první představitele patřil sám Ježíš Kristus, v té době se například slepý či malomocní lidé považovali za posedlé.

Druhým představitelem byl Givolamo Menghi kolem r. 1529 byl první, kdo se začal zajímat o exorcismus. Sepsal díla, která se skládají z úryvků bible a jeho vlastních poznámek. Rozlišuje zde několik druhů démonů. Mimoto sepsal znaky, podle kterých se posedlý

¹⁷ Srov. WILKINSONOVÁ, T. Vatikánští exorcisté, Praha, 2009, str. 41

¹⁸ WILKINSONOVÁ, Tracy. *Vatikánští exorcisté: Vymýtaní ďábla v 21. století*. Z anglického o riginálu The Vatican Exorcist vydaného nakladatelstvím Warner Bros. Praha: Mladá fronta a.s., 2009, str. 21. ISBN 978-80-204-1751-0.

¹⁹ Srov. Tamtéž., str. 21-50

²⁰ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, s.r.o., 2007, str. 79. ISBN 978-80-7367-312-3.

pozná:²¹ „*schopnost mluvit jazyky, které jim před tím nebyli známé. Zjevení skutečnosti, které nemohli znát. Nadlidská síla. Náhlý, občas divoký odpor ke kněžím a svátostem. Hluboká melancholie. Přivolání d'ábla na pomoc. Zvracení neobvyklých předmětů, jako jsou nože nebo kousky skla.*“²² -tyto znaky zůstaly neměnné až dodnes. V r. 1576 Menghi vydává příručku pro exorcisty, ve které popisuje každý krok toho, jak se má správně vymýtat d'ábel, tato příručka je hodně podobná té dnešní.²³

2.3 Body Modifikace

Body modifikace neboli tělesná modifikace je trvalá a nenávratná změna těla, která má své důvody hlavně na úrovni estetické a duchovní.²⁴ V dnešní době se do toho neřadí pouze tetování, piercing, skarifikace či extrémní modifikace, ale znamená to také estetické zkrášlování. Estetické zkrášlování není jen plastická chirurgie, ale také využívání make-up či barvení vlasů. Takové zkrášlování, ale není bráno nijak extravagantně (například oproti modifikaci, dokonce i stát je občas proti- sám stát také udává společenské konvence.)²⁵

Historie Tetování:

Zpočátku se tetování objevuje hlavně u primitivních národů, kde se jejich příslušníci snaží o souznění těla a duše. O duši, jak již bylo řečeno, usilují temné síly zla, a proto se před nimi musí nějak bránit. K tomuto slouží rituální obřady, ve kterých mělo svoje místo i tetování, jež mělo dotyčného ochránit před zlými duchy. Lidé v této době věří v ochranou moc tetování, ale také v to, že krev vytékající z ran odebírala duchovi sílu. Už samotná tvorba tetování je pro ně posvátná, na nástrojích, které používají, jsou vyryty magické symboly, nebo jsou na ně připevňovány sošky, které sloužily také k tomu, jak bude tetování ve výsledku vypadat. Jejich váha určovala, jestli tetování bude hluboké či mělké, nebo jestli linka bude široká či úzká. Magickou moc přisuzovali také tetovaným motivům. Toto je stále živé na území Barmy.²⁶

²¹ Srov. WILKINSONOVÁ, T. Vatikánští exorcisté, Praha 2009, str. 46

²² WILKINSONOVÁ, Tracy. *Vatikánští exorcisté: Vymýtání d'ábla v 21. století*. Z anglického originálu The Vatican Exorcist vydaného nakladatelstvím Warner Bros. Praha: Mladá fronta a.s., 2009, str. 47. ISBN 978-80-204-1751-0.

²³ Srov. Tamtéž, str. 47

²⁴ *Art History: Body Modification* [online]. 1. 4. 2007. 1. 4. 2007 [cit. 2013-06-11]. Dostupné z: http://arthistoryclub.com/art_history/Body_modification

²⁵ LÁNSKÁ, Kateřina. Body modification. *Psychologie dnes*. 2012, roč. 16, č. 5, str. 31.

²⁶ *Tetování jako součást rituálních obřadů* [online]. 30. 4. 2012. 30. 4. 2012 [cit. 2013-06-11]. Dostupné z: <http://www.tetovani1.cz/clanek/194-tetovani-jako-soucast-ritualnich-obradu/>

Jiné je to v kmenech Ainu a Kayanů žijící na Borneu- ti využívají tetování jako vstup do posmrtného života. Věří totiž, že kdyby tetování neměli, nemohli by se setkat v duchovní sféře s příbuznými.²⁷

Historie Piercingu

Piercing je propíchnutí kůže, do které se pak vkládá šperk. Nejdůležitější je celý rituál vpichování a následné vkládání šperku. Známe nám je už od věků primitivních kultur. První zmínky se nám objevují už v době kamenné, a pak u obyvatelů Afrického kontinentu, kteří využívají různé kosti nebo zuby. Dále nacházíme záznamy ve starověkém Egyptě a Mezopotámii. Důležitou roli hraje piercing jazyka, prostřednictvím kterého se staří Máayové a Aztékové snažili dostat do svého nevědomí nebo také komunikaci s bohy.²⁸

Největší rozvoj však nastal v 70. letech 20. století, kdy se objevují významní experimentátoři a to Jim Ward a Doug Malloy²⁹.

Jim Ward se narodil roku 1941, nejdříve experimentoval v gay klubu S & M, kde poprvé začal vyrábět piercingové šperky, a to především piercing do bradavky. Začal studovat výrobu šperků a jeho dalším výrobkem byl genitální piercing. Roku 1973 se dal dohromady s Dougem Malloyem, spolu vytvořili základní techniky pro piercing.³⁰

Další z důležitých osobností 70. let 20. století je Fakir Musafar,³¹ který je představitelem tzv. moderního primitivismu. Byl ovlivněn primitivními národy a vytvořil nové tělesné úpravy.³² Byl také první, kdo se nechal zavěsit na háky (tzv. suspension) a vytvořil seznam, za co se člověk může nechat zavěsit a za co ne. Také pracovat s černým rituálním tetováním, nebo si vytvořil kovový korzet a stáhl si tělo na pouhých 45 cm.

²⁷Tetování jako součást rituálních obřadů [online]. 30. 4. 2012. 30.4.2012 [cit. 2013-06-11]. Dostupné z: <http://www.tetovani1.cz/clanek/194-tetovani-jako-soucast-ritualnich-obradu/>

²⁸KYSLÍKOVÁ, Alžběta "depka". Bodyart: Odraz kultury přírodních kultur. *Superpiercing*[online]. [cit. 2013-06-12]. Dostupné z: <http://www.superpiercing.cz/clanky-a-video/BODYART-odraz-kultury-prirodnich-kmenu-73.html>

²⁹LÁNSKÁ, Kateřina. Body modification. *Psychologie dnes*. 2012, roč. 16, č. 5, str. 31.

³⁰Jim Ward: body piercer. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 24.2.2013 [cit. 2013-06-12]. Dostupné z: [http://en.wikipedia.org/wiki/Jim_Ward_\(body_piercer\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Jim_Ward_(body_piercer))

³¹Srov. Lánská, *Psychologie dnes*, str. 31

³²Srov. tamtéž

Praktikoval také různé rituály, například se nechal propíchnout 150 šípy, a tím se chtěl přiblížit spiritualistické rovině.³³

Tělesná modifikace dnes

„Účelem permanentního zdobení těla je dnes obvykle snaha přizpůsobit jej své vlastní představě krásy, snaha dosáhnout dokonalosti. Stejně jako někdo své tělo „zkrášluje“ bodybuildingem, jiný podstupuje plastické operace nebo si nechá vytetovat obrázek motýlka na rameno. Existují ovšem i jiné extrémnější formy body artu, které se díky intenzivním pocitům při jejich provedení mnohem více podobají rituálnímu tetování, vyřezávání a propíchování s jakým jsme se seznámily u přírodních kultur. Také se zde klade větší důraz na samotné podstoupení změny, na proces tvorby a individuality.“³⁴

V roce 2004 vše vyústilo v Manifest tělesného haktivismu. Hlavní iniciátor, byl francouzský skarifikátor Lukas Zpiry. Ten je svou metodou skarifikace, průkopníkem v bodymodifikaci. Podle něj jde dnešní vývoj rychle kupředu, a tím dochází i k přehodnocování představy o sobě samém.³⁵ Skarifikace (neboli jizvení) technika podobná tetování až na to, že výsledný motiv se vyřezává do kůže a následný strup se odlupuje tak aby zůstala jizva.³⁶ Jizvy jsou pro příznivce skarifikace stejné jako pro některé osoby diamantový šperk. Pro některé je to zjišťování svých možností.

Další z extrémních modifikací se nazývá splitting, je to metoda, při které je rozdělen jazyk (nebo také penis), na dvě poloviny. Převážně u jazyku se jedinec učí pohybovat s každou polovinou zvlášť. Nebo se také do těla vkládají tzv. implantáty, jsou to hlavně předměty z nerezové oceli, které se vkládají pod kůži. Z nejradikálnějších body modifikací (kromě jak již zmíněné skarifikace či splitting), se objevuje tzv. zavěšování což mužem vidět na řadě workshopů, suspension či freek show. Jsou to vlastně určité rituály, při kterých se provádí ta nejtěžší body modifikace. Jsou zde ti nejlepší a nejzkušenější tvůrci a v podstatě

³³ Srov. Kyslíková, Bodyart

³⁴ KYSLÍKOVÁ, Alžběta "depka". Bodyart: Odras kultury přírodních kultur. *Superpiercing*[online]. [cit. 2013-06-12]. Dostupné z: <http://www.superpiercing.cz/clanky-a-videa/BODYART-odraz-kultury-prirodnich-kmenu-73.html>

³⁵ LÁNSKÁ, Kateřina. Body modification. *Psychologie dnes*. 2012, roč. 16, č. 5, str. 31.

³⁶ Skarifikace. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 6. 5. 2013 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Skarifikace>

nahrazují post šamana.³⁷ U nás na workshopech pracuje české studio Hell, které se zabývá hlavně zavěšováním „*Vždy ho provází dvě fáze. Nejprve propíchnutí, kdy cítíš kov pronikající kůží a pak přijde zavěšení, během něhož dochází k oddělování kůže od bočního podloží, což křupne.*“³⁸ - u některých to vzbuzuje údiv, u někoho nechut'. Nejdůležitější je však bolest, která zde funguje jako závislost sebepřekonání.³⁹

Z psychologického hlediska je důležitá osoba, která se zabývá problematikou nahlížení na své vlastní tělo, a to je Didier Anzieu. Je to francouzský psychoanalytik, který se zabýval hlavně Fredovou sebeanalýzou. Napsal díla jako *L'ato analyse de Sigmund Freud, La Moi Peau* a další. Ve zmíněném díle *La Moi Peau* „Povrch těla“ se zabývá tím, že už kojenec se ve stádiích vývoje musí opírat hlavně o své a matčino tělo.⁴⁰

3 Psychologie

Slovo psychologie vzniklo už ve starověkém Řecku, spojením dvou slov: *psýché* (duše) a *logos* (věda).⁴¹ Tedy doslova se jedná o vědu o duši. Vznik slova *psychologie* se však objevuje až v roce 1517, které bylo použito Marcusem Malusem.⁴²

„*Psychologie je věda, která studuje lidské chování, mentální procesy a tělesné dění, včetně jejich vzájemných vztahů a interakcí.*“⁴³

S pojmem *psychologie* se poprvé setkáváme ve 4. století před naším letopočtem, a to v díle „O duši“, jehož autorem je Aristoteles. Duše se stala i předmětem psychologie. i Na počátku 20. století vystoupil J.B.Watson, s kritikou „psychologie vědomí“. Chtěl, aby psychologie byla určována z pohledu přírodních věd- tak, aby se dala objektivně zkoumat.⁴⁴

³⁷ Srov. Kyslíková, Odras kultury přírodních kultur

³⁸ LÁNSKÁ, Kateřina. Body modification. *Psychologie dnes*. 2012, roč. 16, č. 5, str.32

³⁹ Srov. tamtéž

⁴⁰ Didier Anzien. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 4.4 2013 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Didier_Anzieu

⁴¹ HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, str. 150. ISBN 34-0-197.

⁴² NAKONEČNÝ, Prof. PhDr. Milan. *Základy psychologie*. Vydání 1. Praha 2: Academia, 1998, str. 12. ISBN 80-200-0689-3.

⁴³ PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vydání 1. Praha 2: Academia, 2004, str. 15. ISBN 80-200-1086-6.

⁴⁴ Srov. Tamtéž str. 7

Již na začátku našeho století se psychologie objevuje jako věda o chování, kterou lze objektivně měřit. Problém ale nastává v tom, že jakýkoliv psychický jev je doprovázen fyziologickými procesy, jako jsou například emoce.⁴⁵

3.1 Sigmund Freud

Sigmund Freud se narodil 6. května 1856 v Příboře na Moravě rodičům židovského původu. Jeho otec Jacob Freud byl prodávčem textilu a jeho druhá žena Amálie rozená Nathansonová byla Freudova matka.⁴⁶

V roce 1860 se celá Fredova rodina přestěhuje do Vídně.⁴⁷ Freudovo první povolání bylo lékař a studoval u Ernsta Wilhelma Brücka, kde se v letech 1876-1882 zabývá hlavně fyziologií a patologií nervové soustavy. Přestává ho bavit studování nervové soustavy úhořů a raků a začíná studovat lidské tělo. V roce 1881 získává titul doktora medicíny a v březnu končí s kariérou lékaře, protože se chce více věnovat neurologii. Začne studovat na psychiatrické klinice profesora Theodora Meynerta.⁴⁸ Když si v německém týdeníku přečte o kokainu, začne provádět pokusy, a to jak na sobě, tak i na jiných lidech. Tvrdí, že kokain působí proti vyčerpání, ale také při obtížích žaludku, astmatu či mošské nemoci.⁴⁹ V roce 1885 asistuje Freud Carlu Kollerovi a Leopoldu Koenigsteinovi při operaci, přikteré Freud použije jako lokální anestetikum právě kokain. Všechnu zásluhu však na sebe vezme Carl Koller.⁵⁰ V této době se Freud začíná zajímat o hysterii (zmítání těla sexem, naprosté uvolnění smyslů, tento stav dlouho dávali za vinu posednutí d'áblem). Jeho vzor je nyní Charcot.⁵¹ Charcot (1825-1893) byl neurolog a ředitel ústavu pro choromyslné *Salpêtrière*. Jako první začal léčit hysterii. Poté se této problematice věnoval Freud, který se jeho myšlenek držel až do konce svého života. Hysterie je řecký název pro dělohu. Charcot se

⁴⁵ Srov. NAKONEČNÝ, *Základy psychologie*, str. 10

⁴⁶ BABIN, Pierre. *Sigmund Freud: Tragédie nepochopení*. Slovart, 1994, str.14-16. ISBN 80-7145-121-5.

⁴⁷ APPIGNANESI, Richard a Oscar ZARATE. *Freud*. Vydání 1. Praha: Portál, 2004, str. 8. ISBN 80-7178-850-3.

⁴⁸ Srov. Tamtéž str. 14-29

⁴⁹ MARKUS, Georg *Sigmund Freud: a tajemství duše*. Vydání 1. Praha a Litomyšl: Paseka, 2002, str. 40. ISBN 80-7185-447-6.

⁵⁰ Srov. APPIGNANESI, ZARATE, Freud, str. 17-18

⁵¹ Srov. BABIN, Sigmund Freud, *Tragédie nepochopení*, str. 33-34

zabývá myšlenkou, že hysterie si je podobná s hypnotickým stavem.⁵² Freud na tuto myšlenku navazuje a 13. října 1886 vyvolává ve Vídeňské lékařské společnosti velké pozdvižení, kde hlásal, že hysterie nepostihuje pouze ženy. Hysterii nyní začal léčit hypnózou a obrácením se do svého nevědomí. Proto Freud r. 1889 odchází zdokonalit se v technice hypnózy do služby doktora H. Bernheima.⁵³ „*Podstatou hysterického záchvatu ať už je forma jeho projevu jakákoliv, jsou vzpomínky halucinační oživení scény, která hrála v původu choroby důležitou úlohu. Všeobecně je obsahem vzpomínek buď trauma, které bylo dostatečně intenzivní, aby u subjektu vyvolalo hysterii anebo nehoda, která tím, že se odehrála ve zvláštní chvíli, se stala traumatem.*“⁵⁴ Čím více lidí Freud poslouchá, tím více spatřuje volnou asociaci, tedy čím více subjekty hovoří, tím více se odšifruje téma sexuality.⁵⁵ V letech 1892-1896 úplně končí s hypnózou a sugescí. Využívá už pouze techniku volných asociací,⁵⁶ kdy si dotyčného položí na pohovku, sedne si za něj a nechá jej mluvit. Mluví se o věcech, které je v daný moment napadaly fantazie, vzpomínky atd. prvotně zjišťuje, že se prostřednictvím této metody dostane až do nevědomí (stejně jako v hypnóze). Zjistil, že je zde střet ega a nevědomí, které vytěsňuje určité traumatizované vzpomínky-tím vznikaly neurózy.⁵⁷ V roce 1895 se však začne díky volným asociacím zajímat o sny. To, co některé pacientky Freudovi vyprávěly při sezení, vyplývalo z toho, že se stávaly hysterickými v důsledku sexuálního zneužití. Tím se stávaly vězni vlastních emocí v důsledku sexuálních útoků. Díky tomu v roce 1899 Freud vydal spis výklad snů. Freud se díky všemu začne více zajímat o sexualitu. Podobnými věcmi se zajímali i malíři Klimt a Schiele (Schiele klade do svého obrazu veškeré tužby, vášně, sny, bolest), kteří zobrazují nahá těla, Freud však čelí nadávkám kvůli sexualitě. V roce 1904 se ale seznamuje s Jungem a díky němu se Freudova psychoanalýza šíří dál.⁵⁸ Freud o psychoanalýze říká: „*dějiny psychoanalýzy se pro mne dělí na dvě období: v prvním jsem byl sám a sám jsem musel zastat všechnu práci, tak tomu bylo od r. 1895-97 do r. 1906-1907. v druhém období, které trvá až dodnes, neustále roste význam příspěvků mých žáků a spolupracovníků, takže nyní kdy mi těžká choroba připomíná konec, mohu s velkým vnitřním klidem pomýšlet na ukončení vlastní činnosti.*“⁵⁹ V této době Freudovi zjišťují zduření tkáně

⁵² Srov. APPIGNANESI, ZARATE, Freud, str. 20-22

⁵³ Srov. BABIN Sigmund Freud, Tragédie nepochopení, str. 34-37

⁵⁴ BABIN, Pierre. *Sigmund Freud: Tragédie nepochopení*. Slovart, 1994, str. 40. ISBN 80-7145-121-5.

⁵⁵ MARKUS, Georg. *Sigmund Freud: a tajemství duše*. Vydání 1. Praha a Litomyšl: Paseka, 2002, str. 118. ISBN 80-7185-447-6.

⁵⁶ Srov. BABIN, Sigmund Freud: tragédie nepochopení., str. 44-45

⁵⁷ Volné asociace. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 4. 4. 2013 [cit. 2013-06-19]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Voln%C3%A9_asociace

⁵⁸ Srov. BABIN, Sigmund Freud: tragédie nepochopení., str. 60-75

⁵⁹ BABIN, Pierre. *Sigmund Freud: Tragédie nepochopení*. Slovart, 1994, str. 84. ISBN 80-7145-121-5.

na patře. V letech 1920 ještě vydává dílo *Za hranicemi principu*, ve kterém se zabývá pudem smrti versus život (tvrdí v nich, že každý z nás umírá z vlastních vnitřních příčin). 23. září 1939 ve tři hodiny ráno po dvou centigramech morfinu usnul a už se neprobudil.⁶⁰

3.2 Psychoanalýza

Za zakladatele psychoanalýzy se považuje výše zmíněný Sigmund Freud.

Psychoanalýza se objevuje také v literatuře, výtvarném umění (surrealismus), antropologii a dalších vědách.⁶¹ Může být chápána dvojím způsobem, první jako terapeutická metoda, druhý jako teorie osobnosti, studie duševního života subjektu.⁶²

Psychoanalýza vzniká na přelomu 19. a 20. století, kdy se Freud seznamuje s neurologem Charcotem, který studuje a léčí hysterii.⁶³ *Hysterie* je řecký výraz pro dělohu. Hysterickým příznakům byly připisovány křeče, obrna, náměšičnost, halucinace, ztráta paměti. Podle Charcota se vyskytovala pouze u žen (hysterie byla zprvu připisována posednutí děblem). Charcotova léčba se opírala pouze o hypnózu.⁶⁴

Freud nato pokračuje ve Vídni, kde se seznamuje s J. Breuerem. Spolu přicházejí na to, že hysterie je způsobená nějakým vnitřním rozporem duše nebo nějaká afektogenní (afekty vyvolávající) situací, při které se zablokuje tato situace a projevuje se některými tělesnými podněty.⁶⁵ Zde si můžeme uvést příklad Anny O., jedná se o jednadvacetiletou paní. Když jí zemřel otec, ochrnula jí pravá ruka, měla obrnu, potíže s řečí a řadu dalších problémů. Když jí Breuer zhypnotizoval, tak řada potíží vymizela, ale zároveň se objevily nějaké nové, jako třeba hydrofobie- trpěla velkou žízň, ale jen při pomyšlení na vodu se jí dělalo špatně. Při jednom sezení zjistil, že když byla na návštěvě, viděla psa pít ze sklenice. Když byl zjištěn důvod jejího stavu, symptomy pomalu vymizely- tzn. symptomy byly odstraněny díky zjištění

⁶⁰ Srov. BABIN, Sigmund Freud: tragédie nepochopení., str. 84-95

⁶¹ NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná Psychologie: Sylabus přednášek*. Vydání 1. České Budějovice, Jihočeská univerzita: PBtisk Příbram, 2006, str. 152. ISBN 80-7040-922-3.

⁶² HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, str. 142. ISBN 34-0-197.

⁶³ Srov. Nakonečný, Milan. *Obecná Psychologie: Sylabus přednášek*., str. 152

⁶⁴ APPIGNANESI, Richard a Oscar ZARATE. *Freud*. Vydání 1. Praha: Portál, 2004, str. 19-23 ISBN 80-7178-850-3.

⁶⁵ Srov. HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie*., str. 143

prvotní příčiny. Tento postup katarzní metody pomohl Anně k úplnému vymizení všech symptomů.⁶⁶ Freud s Breurem společně přišli na to, že hysterikové vytěsňují své negativní vzpomínky do nevědomí.⁶⁷ Freud to nazval jako vědu o nevědomí- psychoanalýza se díky tomu stala vědou o duši.⁶⁸ Freud tedy přišel na to, že jakákoliv neurotická choroba vzniká vytěsněním traumatu, kterému předcházela silný zážitek a jehož vzpomínky na něj byli potlačeny. Nazval to jako *konverzní histerie*. Vypracoval metodu na zjištění potlačených vzpomínek, byla to tzv. metoda volných asociací, při níž pacient leží na pohovce, terapeut si sedne za něj a nechá dotyčného mluvit o věcech, které ho jako první napadají.⁶⁹ Tímto Freud odstranil hypnózu jak terapeuticky, tak i metodologicky a zavedl psychoanalýzu. Z volných asociací terapeut zjišťuje prvotní příčinu konfliktu a snaží se, aby si subjekt daný problém uvědomil. V asociacích se nachází symboly, které jsou skryty a terapeut je schopen je diagnostikovat třeba díky snům. Z psychoanalýzy později vyústila i teorie dynamiky a struktury duševního života jež se projevují i v ostatních vědách. „Podle psychoanalýzy má duševní život člověka energetický charakter, disponuje určitým množstvím energie, která se v těle různě přelévá a obsazuje tak různé způsoby reagování. Dynamický pohyb duševního života vychází z traumatických a konfliktních situací jako důsledek potlačených pudů, především sexu a agrese. Tak se neuspokojené potřeby uspokojují náhradním způsobem (neuroticky, scestně, v kompenzacích apod.). Téměř všechno chování člověka má nějaký účel, není náhodné, nýbrž příznačné pro nějaký duševní stav.“⁷⁰

Člověk je ovládán dvěma principy, principem slasti (Freud ho nazývá *libido*), a principem pudů (principem reality). Problém je to, že kultura potlačuje pudy, zvláště sexuální a agresivní, lidská osobnost je ale stvořená s pudů, které jsou v neustálém konfliktu. Lidé často trpí sexuálními frustracemi, které často bývají původem neuróz.⁷¹

Každou osobnost tvoří tři dynamické složky. Ego, Id a Superego. Id (z latiny, znamená ono) je to nevědomý základ duše, která je ovládána primitivními potřebami. Projevuje se hlavně u novorozenců. Díky kontaktu s vnějším světem se vyčleňuje Ego (pro

⁶⁶ Srov. APPIGNANESI, Richard a Oscar ZARATE. *Freud*, str. 28- 35

⁶⁷ Srov. HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie.*, str. 143

⁶⁸ Srov. NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná Psychologie: Sylabus přednášek*, str. 152

⁶⁹ Srov. NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná Psychologie: Sylabus přednášek*, str. 153

⁷⁰ HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, str. 144. ISBN 34-0-197.

⁷¹ Srov. Tamtéž, str. 144

rozvoj je důležitá pudová struktura libida), sebeuvědomování a tělesná se činnost. Freud tvrdí o egu, že člověka provází realitou, je to uvědomování si dané reality. Někdy však může také působit nevědomě (tzv. potlačení Id). Superego je výsledek obranné reakce, jenž zabraňuje rozvinutí tzv. Odipovského komplexu.⁷²

Nejtypičtější formou zobrazení nevědomí jsou sny. Sny vždy zobrazují něco skrytého, něco co bylo potlačeno a zůstalo to v nevědomí.⁷³

Freud později rozšířil své teorie, na které navazují jeho pokračovatelé v psychoanalýze. Byl to obzvlášť Carl Gustav Jung, který založil tzv. analytickou psychologii (která pracuje s Freudovým libidem, a rozšířil teorii nevědomí), a Adler, který založil tzv. individuální psychologii a zabývá se jeho teoriemi pudů. Pak vzniká tzv. neopsychoanalýza, která se objevuje koncem 30. let a pěstuje psychoanalýzu bez libida (např. K. Horneyová). Neopsychoanalytici vděčí Freudovi za obnovení nevědomí. Freudovo založení psychoanalýzy je v moderní době velmi důležité pro rozvoj dynamické psychologie.⁷⁴

3.2.1 Vědomí

*„Je psychologicky zvláštní stav mysli, korespondující s určitým stavem mozku a s odrazem vnitřní i vnější skutečnosti, která je jeho zdrojem.“*⁷⁵ Pojem vědomí se objevuje jak v psychologii, tak i ve filozofii. Ve filozofii se využívá jako pojem v podstatě dvojího významu: první je „scio me scire“ (vím, že vím) a v druhý je „scio me agere“ (vím, že jednám). Vyjadřuje se tím hlavně podstata člověka k sobě samému.⁷⁶

Každý psycholog si vytvořil vlastní definici vědomí, zde je jich uvedu pouze několik. „C. Wernicke (1874) rozeznával: 1. vědomí vlastního těla, 2. vědomí zevního světa, 3. vědomí sebe sama. W. Wundt (1896, 1911) považoval vědomí za abstrakci poukazující na podstatný znak duševního života, resp. zkušenosti. J. B. Watson (1913) prohlásil, že se pojmem vědomí jen nahrazoval pojem duše. Úplný přehled fenomenologicky založené analýze vědomí podal C.

⁷² APPIGNANESI, Richard a Oscar ZARATE. *Freud*. vydání 1. Praha: Portál, 2004, str. 157-161 ISBN 80-7178-850-3.

⁷³ Srov. HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie*, str. 144

⁷⁴ Srov. Tamtéž str. 144-145

⁷⁵ HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, str. 251. ISBN 34-0-197.

⁷⁶ NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozšířené vydání. Praha 2: Academia, 1997, str. 379. ISBN 80-200-0625-7.

F. Graumann (1965). V psychologii vystupoval tento pojem v následujících významech: oduševnělý (duševní), bdělý, pociťující, percepčně rozlišující, postřehující, vědoucí, úmyslný (záměrný). Jiné introspektivní pokusy dospívají k trojímu významu pojmu vědomí: 1. vyjadřuje niternost prožívání, a je tak v protikladu k pojům mimovědomý a bezvědomí. 2. znamená předmětné vědomí tj. „věděni o něčem“. 3. Vyjadřuje sebereflexi, tj. uvědomování si sebe sama. V podstatě v psychologii objevuje pojem vědomí v užším a širším smyslu: nejlépe se vymezuje protiklady.“⁷⁷

Protikladem vědomí je bezvědomí (ztráta kontaktu s reálným světem a se sebou), které se rozděluje ještě podle slabých či silných forem od stavu kóma do stavu pozornosti. Vědomí hraje důležitou formu pro poznání sama sebe rozpoznání vlastních pocitů, představ, myšlenek, jednání a tak podobně.⁷⁸ Aby člověk mohl vnímat musí být ve stavu bdělosti či vigilance (délka se určuje luciditou, tj. jasnost vědomí). Jak již bylo řečeno změněný stav vědomý se nazývá bezvědomí, které rozlišujeme na několik forem- může to být například narkóza, což je uměle navozený stav pro chirurgické zákroky, nyní se také využívá k měření vědomí. Může to být také kóma, v tomto stavu člověk nebdí ale ani nespí. Díky uvědomování si toho, že si uvědomujeme dané skutečnosti se lišíme od zvířat.⁷⁹ Zvířata si pouze uvědomují, jsou schopni vnímat věci z okolního života, zatímco vědomí vědomí je specifické pro lidi- díky tomu, že obsahuje duši. Je také založeno na poznávání a jsem schopni vnímat vnitřní i vnější svět okolo sebe.⁸⁰

⁷⁷ NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozšířené vydání. Praha 2: Academia, 1997, str. 379. ISBN 80-200-0625-7.

⁷⁸ NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná Psychologie: Sylabus přednášek*. Vydání 1. České Budějovice, Jihočeská univerzita: PBtisk Příbram, 2006, str. 26. ISBN 80-7040-922-3.

⁷⁹ PLHÁKOVÁ, Doc. PhDr. Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vydání 1. Praha: Academia, 2004, str. 61. ISBN 80-200-1086-6.

⁸⁰ Srov. HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie.*, str. 253

3.2.2 Nevědomí

Nevědomí se objevuje se už ve starověkém Řecku a to v dílech Platona. V novověké filozofii ho můžeme najít např. v dílech G. W. Liebneze.⁸¹ Pojem nevědomý byl přijat až koncem 19. století i přes velký odpor psychologa W. Wundta, a získal si svou přízeň díky S. Freudovi⁸². Freud vytvořil všeobecnou teorii o mysli. Neurózy podle něj nejsou pouze chorobami, ale spíš je to jiné duševní onemocnění, které nám pomáhá nahlédnout do skrytých částí našich nevědomí. Freud ho ale dělí ještě na dvě části na předvědomí a nevědomí. Předvědomí obsahuje myšlenky a pocity, které se můžou stát opět vědomými, zatímco nevědomí je tvořeno touhami a sexuální pudem. Tyto nevědomé pudy fungují díky tělesným pocitům. Freud toto úsilí označoval také jako princip slasti či princip reality. Princip slasti se občas může dostat do problému s vědomou myslí, která se snaží uniknout před nebezpečím a zapadnout mezi ostatní. Předvědomí je mnohem „civilizovanější“ pracuje obezřetněji a lépe pracuje s myšlením. Bere v úvahu danou skutečnost a potlačuje vlastní uspokojení. Předvědomí je ale často ovládáno principem reality, které ovládá zase věda.⁸³ „*Primární myšlenky na ukojení touhy, jež ovládají nevědomí, jsou impulsivní, neuspořádané a neřídí se logikou. Podle Freuda jsou tedy všechny lidské myšlenky částečně střetem a částečně kompromisem mezi předvědomou a nevědomou soustavou.*“⁸⁴ V knize *Psychopatologie všedního života* z roku 1910 popisuje tzv. chybný výkon, což přiřazuje k zapomínání slov nebo přechytnutí, k nimž dochází v běžném životě. Chybné úkonu jsou však ukázkami nevědomí, mysl se nemůže mýlit.⁸⁵

Existují také jiné definice pojmu nevědomí, které se ale opírají o poznatky od Sigmunda Freuda. Jen některé z nich si zde uvedeme. E. R. Hilgard (1957) definuje pojem nevědomí jako motivy, jichž si dotýčný není vědom. Jsou to tedy věci, které se vyplavují na povrch bez nějakého důvodu, je to volný proud myšlenek či citů. C.G. Jung kromě nevědomí zavedl ještě pojem kolektivní vědomí což znamenalo veškeré lidství zrozené v každém individuálně zvlášť. Jeho kolektivní nevědomí se velmi často projevuje v pohádkách a mýtech a pracuje s ním i výtvarné umění. Většina psychologů ale právem přijímá Freudovu teorii o

⁸¹ Srov. NAKONEČNÝ, Milan. Encyklopedie obecné psychologie, str. 138

⁸² Srov. HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie.*, str. 100

⁸³ Srov. APPIGNANESI, Richard a Oscar ZARATE. *Freud.*, str. 69-71

⁸⁴ APPIGNANESI, Richard a Oscar ZARATE. *Freud.* Vydání 1. Praha: Portál, 2004, str. 71 ISBN 80-7178-850-3.

⁸⁵ Srov. Tamtéž str. 72

nevědomí. Nevědomí, oproštěný od některých částí, je velmi dobré k porozumění některých problému života.⁸⁶

3.3 Osobnost

„Pojem osobnost, obdobně jako jeho ekvivalenty v jiných jazycích (v řadě případů odvozené z latinského „persóna“, tj. maska- hercovo zobrazení, komické či tragické postavy v antických divadelních hrách) je užíván ve vztahu k lidskému subjektu s různorodým přeneseným významem. V obecném povědomí se pojem osobnosti často zužuje na označení toho, kdo má šarm, sociální pozici, popularitu, fyzickou atraktivitu apod.“⁸⁷ – toto jsou nejčastější definice osobnosti, které se využívají v psychologii. První definuje hodnotící pojem osobnosti, jedinec pozoruhodný, zajímavý, často v kladném smyslu, Smékal definuje osobnost jako⁸⁸: „Člověk je osobností tehdy, když má svou tvář, když je autorem svých činů, když nekopíruje ani nenapodobuje, ale když zodpovědně stojí za tím, co dělá, když jedná s vědomím důsledků svých činů... Osobnost je dána především tím, jak dovede... kontrolovat svou činnost svým svědomím a tím, jak uvědoměle, odpovědně a ohleduplně řeší úkoly svého života (2004, str. 28).“⁸⁹ Druhá definice poukazuje na individualitu jedince, odlišení jednoho člověka od druhého (stejněho věku, pohlaví, národnosti). Raymond Catell definuje osobnost jako individuální rozdíly mezi lidmi. Poslední definice poukazuje na osobnost jako na celek psychiky.⁹⁰

Existuje několik definic osobnosti, zde jich uvádíme pouze několik. Behavioristickou definici například J. B. Watsona, který vymezuje osobnost jako konečný produkt našeho systému. R. B. Catell definuje osobnost jako chování v dané situaci. J. P. Guilford definuje osobnost jako jedinečný soubor rysů pro danou osobnost. L. A. Pervin poukazuje na to, že je mnoho definic a upozorňuje, že osobnost se skládá z pozorovatelných charakteristik (psychické vlastnosti osobnosti).⁹¹ Podle S. L. Rubinštějna (1961): *„Zavedení pojmu osobnosti do psychologie znamená především, že se při vysvětlování psychických jevů vychází z reálné existence člověka jako hmotné bytosti... Všechny psychické jevy ve svých vzájemných souvislostech náležejí konkrétnímu, živému, aktivnímu člověku a jsou odvozeny z přírodního a*

⁸⁶ Srov. HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie.*, str. 101-102

⁸⁷ MIKŠÍK, Oldřich. *Psychologické teorie osobnosti.* Praha: Karolinum, 1999, str. 10. ISBN 382-103-99.

⁸⁸ Srov. ŘÍČAN, Prof. PhDr. Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*, str. 11

⁸⁹ ŘÍČAN, Prof. PhDr. Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu.* Vydání 5. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2007, str. 11. ISBN 978-80-247-1174-4.

⁹⁰ Srov. ŘÍČAN, Prof. PhDr. Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu.*, str. 11-12

⁹¹ Srov. NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*, str. 141

společenského bytí člověka a zákonitostí, které je určují.“⁹² Osobnost je tedy souhrn duševní jednoty a těla, člověk tedy vystupuje jako psychický celek.

Osobnost je typická pouze pro lidi, tzn. osobnost je něco víc než zvíře (které ale má také fungující psychiku). Důležitým rysem lidské osobnosti je tzv. jáství (v prožívání je to vědomí, v chování je to vůle). Vědomí a vůle jsou typické pro osobnost lidskou, ke které dospívá díky sociálnímu prostředí. Proto se každý stává osobností kolem svého třetího věku, kdy se u něj vytváří tzv. jáství (vědomí). Osobnost se vytváří a uceluje díky společnosti. Společnost vytváří specifické rysy osobnosti- není pouze vázaná na společnost, ale také ji utváří.⁹³

*„Jednota osobnosti: osobnost funguje jako celek, ale je ve skutečnosti jednotou protikladů, tzn. Rozumu a citu, pudů a vůle, vnímání a fantazie, které jsou výrazem rozporů mezi individuem a prostředím, zvláště rozporem dispozic a aktuálních možností jejich realizace. Protiklady uvnitř osobnosti však nejsou absolutní, odrážejí se na úrovni vědomí a nevědomí a jsou v normálních případech překonávány integračními silami vůle.“*⁹⁴

4 Sny

V minulosti, byl sen považován za něco mystického a byl využíván k věštění. Dnes slouží k analytickému rozboru, který nám poukazuje na to, jak se daná osoba cítí. Někteří umělci se inspiroují svými sny a využívají je pak do svých děl.⁹⁵

Aby se nám mohly zdát sny, tak musí probíhat chemická reakce regenerace organismu- v této chvíli se nám ukládají veškeré poznatky, zatímco veškeré smyslové vnímání je vypnuto.⁹⁶ To probíhá hlavně ve fázi spánku REM (rapid eye movement, rychlý pohyb očí). V REM fázi nejprve člověk nepravidelně dýchá, pak se zvyšuje jeho srdeční tep se zvyšuje, oči se pod víčky rychle přesouvají zprava doleva, mozková aktivita připomíná aktivitu v bdělém stavu.

⁹²HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, str. 103. ISBN 34-0-197.

⁹³ Srov. HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie*, str. 104- 105

⁹⁴HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, str. 108. ISBN 34-0-197.

⁹⁵Srov. KULKA, Jiří. *Psychologie umění.*, str. 47.

⁹⁶ Srov. FROMM, Erich. *Mýtus, sen a rituál*, str. 30

Probudit člověka v této fázi je mnohem složitější než v jakékoliv jiné době spánku. V této fázi dochází také k tzv. svalovému ochrnutí, kde funguje pouze srdeční sval, bránice, okohybné svaly a hladká svalovina. To pravděpodobně zabraňuje tomu, aby se sny stávaly mnohem živějšími. Sny jsou v této fázi nejživější, využívají velký potenciál fantazie, mívají často až nelogický spád, představují to, co známe pod pojmem sen. Sny se ale také vyskytují v tzv. non-REM fázi, v této době jsou sny mnohem kratší, méně živé a podstatně méně zapamatovatelné. Za jednu noc se člověku zdá 4 až 5 snů, nejčastěji si však pomatujeme sny těsně před probuzením.⁹⁷ „*Vzpomínka na sen je velmi prchavá, což možná souvisí s nelogickými, bizarními kvalitami, které znesnadňují zapamatování*“⁹⁸ Jsou, ale také sny, které si pamatujeme celý život (všechno to souvisí pouze na obsahu snu). Převážně pro toho, kdo se začne zajímat o sny, o jejich teorii, výklad atd. Je mnohem snazší si sen zapamatovat.⁹⁹

Když se ale probudíme do vědomí, tak bdíme a veškeré obsahy snů můžeme přirovnat k pohádkám- v nich se také objevují skřítki, zlí a hodní duchové čarodějnice, kteří však s příchodem dne zmizí.¹⁰⁰ Proto odlišujeme tzv. denní snění, kde fantazie proplouvají do našeho vědomí, avšak jeho obsah bývá často sobecký, často se odehrává uspokojování tužeb sexuálních, tužeb po moci, bohatství, slávě či ztotožnění se se slavným člověkem. Denní snění není úplně nelogické, představujeme si, co by kdyby. Na rozdíl od toho noční snění využívá jen nevědomé zážitky a nejsme schopni ho nijak ovládat. Někdy se nám sny zdají až naprosto absurdní, pochopení nereálnosti snů se nám dostává až v bdělém stavu. Ve snu nebývá nikdy nic nemožného, můžeme létat, padat, čas a prostor nepodléhají fyzikálním zákonům.¹⁰¹ Například M. Černoušek definuje sen takto: „*Snové myšlení je obrazné, asociativní, často konkrétní a využívá symbolů. Sen prozrazuje jakési vnitřní a přitom nevědomé nastavení činnosti naší psychiky. Snová činnost může být nejstarší formou myšlení, kde se neuplatňují slova, ale předřečové a obrazné významy.*“¹⁰²

Nejdůležitější osobnost, která pracovala jak s teorií snů, tak s teorií výkladů snu byl Sigmund Freud. Jeho prvním přínosem byl zapojení psychoanalytické teorie do metody

⁹⁷ Srov. PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*, str. 90-93

⁹⁸ PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vydání 1. Praha: Academia, 2004, str. 93. ISBN 80-200-1086-6.

⁹⁹ Srov. Tamtéž str. 93

¹⁰⁰ Srov. FROMM, Erich. *Mýtus, sen a rituál*, str. 33

¹⁰¹ KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. 2. přepracované a doplněné vydání. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2008, str. 47. ISBN 978-80-247-2329-7

¹⁰² NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Vydání 1. Praha: Academia, 1998, str. 292. ISBN 80-200-0689-3.

terapeutické s využíváním volných asociací, kde se často objevovaly i úryvky ze snů, které rozkládaly ještě na samostatné prvky. Freud napsal, jak takové sezení má vypadat, zaprvé by se terapeuta neměl zabírat volným tokem myšlenek (ať jsou absurdnější), za druhé ke každé volné asociaci se máme snažit vyvolat prvek a za třetí musíme čekat, až se nevědomí vynoří na povrch. Takto vypadá analýza, kterou by terapeut měl provádět, nesmí se při ní ale vyloučit žádný podnět, i kdyby se zdál sebevíc nesmyslný. Díky tomuto Freud vše shrne do teorie snu (což je vlastně psychoanalytická metoda). Funkce snů, jak ji vyjádřil Sigmund Freud, (sen má dvojí funkci) zní takto: „1. somatickou, tzn., *Že chrání spánek tím, že vyjadřuje nevědomé touhy, tak jako by již byly uspokojeny* a 2. psychickou, tzn., *že umožňuje „halucinační uspokojení přání“, obvykle těch, která byla potlačena, protože byla v rozporu s morálkou jedince; do vědomí jsou proto připuštěna v zamaskované, tj. symbolické podobě.*“¹⁰³

Podle Freuda naše chování nevědomě ovlivňují snahy, city, touhy, které se díky nevědomí promítnou do snu. V bdělém stavu by totiž byli společensky nepřijatelné, jsou to především popudy sexuální. Sen často vzniká s nesplněných přání, Freud je definuje jako:¹⁰⁴ „*Sny se chápou jako halucinatorní splnění iracionálních přání, a to zejména přáních sexuálních, která mají původ v raném dětství a která nebyla přeměněna zcela v reakční výtvory sublimace.*“¹⁰⁵ Nejdůležitější pud je tedy sexuální, Freud ho nazývá „libido“. Všechny tužby libida jsou potlačovány vědomím a kontrolovány Id. Kontrola vědomí podléhá podle Freuda cenzuře, která se vyskytuje také ve snu. „*Proto jsou ve snu společensky nepřijatelná přání maskována a zkreslována. Dochází ke snovým deformacím, které zahalují pravou podstatu snových výjevů. Vznik snových deformací je výsledkem snové práce.*“¹⁰⁶ Všechna Freudova práce ohledně snů se zabývá tematikou sexuality. Za pozitivní se dá uvést jeho psychoanalytická teorie, která vnesla do teorie snů přehlednost a smysluplnost.¹⁰⁷

Díky jeho teoriím se začaly objevovat i jiné teorie jako třeba K. Jasper (1965, s. 120n.), který zase poukazoval na zvláštnosti snů. Také ruští badatelé se zabývali studií snu jako V. N. Kasařin (1972), I. E. Volpert (1966) či K. M. Bykova (1952).

¹⁰³ NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Vydání 1. Praha: Academia, 1998, str. 292. ISBN 80-200-0689-3.

¹⁰⁴ Srov. KULKA, Jiří. *Psychologie umění*, str. 47. -48.

¹⁰⁵ FROMM, Erich. *Mýtus, sen a rituál*. Vydání 1. Praha: Aurora, 1999, str. 63. ISBN 80-85974-70-3.

¹⁰⁶ KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. 2. přepracované a doplněné vydání. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2008, str. 48. ISBN 978-80-247-2329-7

¹⁰⁷ Srov. Tamtéž, str. 48

Tvorba snů

Sny bývají často spojeny s nesourodých prvků, proto často zobrazují neskutečné, absorudní scény. W.Stekel (1922) tvrdí, že ve snu si s námi pouze hraje naše vědomí, pomáhá mu fantazie, ale proti takovému tvrzení vystoupila spousta teoretiků. Freud, jak již bylo zmíněno, definuje sny jako splněná přání. Ukazoval, že sen jen zakrývá něco podstatného a jeho symbolika se zjevuje z našeho nevědomí, proto jakýkoliv výklad snů označil za královskou cestu do nevědomí.¹⁰⁸ „*Nevědomo je vlastní reálné duševno, jehož vnitřní povahu neznáme, stejně jako neznáme skutečno vnějšího světa, a je nám dáno skrze záznamy vědomí stejně neúplně jako vnější svět údaji našich smyslových ústrojů.*“¹⁰⁹

Výklad snů

Sen, jak již bylo zmíněno výše je schován za tajemstvím a mystikem a už odpradávná v něm byl hledán skrytý význam. Nejdříve však lidé chtěli snům pouze porozumět. Jako první se o něm zmiňují už šamani z kmene Ašanti či Kiwai z Britské nové Guineje. Tam totiž věří, že oddělením ducha od těla se podaří kouzelníkovi zachytit něčí duši ve stavu snění a dotyčný už se nikdy neprobudí.¹¹⁰ Již staří Egypťané ho, ale viděli jako zprávu od bohů. Jeho význam chápal jako poselství od bohů Homér, Sokrates ho zase chápal jako boží napomenutí. Vznikaly budovy určené ke snění.

Když sny začaly být vykládány, bylo potřeba literatury, která by jim v tom pomáhala, a díky tomu vznikl snář čítající pět knih, který napsal Artemidor z Dalesu (okolo r. 135-200 n. l.). Ten poprvé rozlišil sny buď jako prorocké nebo ty, které vyjadřují tělesné a duševní stavy. V období křesťanství se ukázka snu objevuje v Novém Zákoně, kde se píše o tom, že boží poselství je právě řečeno díky snům. Přesto se, ale křesťané od snu odvracely a Papež Řehoř II. dokonce pod hrozbou smrti výklad snů zakázal (považoval ho jako styk s ďáblem).¹¹¹ Poté se ke snu v nejznámějším díle vrací Sigmund Freud, který využíval psychodiagnostický výklad. Jak již bylo zmíněno sen, potlačuje přání, díky volným asociacím se vyplavují nevědomé tendence, které pak slouží pro výklad snů. Je to důležitý nástroj pro zjištění tělesného a duševního stavu jedince.

Výkladům snů věnoval také C. G. Jung, který pracoval s kolektivním nevědomím. Stejně jako u Freuda je ale spojen s terapeutickým výkladem.

¹⁰⁸ Srov. NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*, str. 293

¹⁰⁹ NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Vydání 1. Praha: Academia, 1998, str.293. ISBN 80-200-0689-3.

¹¹⁰ Srov. FROMM, Erich. *Mýtus, sen a rituál*, str. 95-96

¹¹¹ Sny: Historický výklad snů. In: *Dreamcantadora* [online]. 2010 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://dreamcantadora.blogspot.cz/2010/08/historicky-vyklad-snu.html>

4.1 Imaginace

Slovo imaginace (latinský kořen-Imagio=Obraz), znamená obrazotvornost.¹¹²

Nejdůležitější je zde vytváření obrazů, které jsou kognitivní povahy, působí na ně emoce a tzv. primární procesy nevědomí. Spadají sem dvě základní formy, a to je představy, které jsou čistě kognitivního charakteru a fantazie, které k imaginaci mají nejbližší.¹¹³

„Prostor imaginace je prostorem svobody-zcela přirozeným způsobem v něm překračujeme hranice, relativizujeme čas i prostor a prožíváme možnosti, které již nebo ještě nemáme. Je to prostor vzpomínek, ale také-a to hlavně-prostor, v němž do přítomnosti vstupuje budoucnost. V imaginaci se může stát spousta věcí, které obyčejně pokládáme za nemožné, nebo nám dokonce připadají za fantastické. V našich představách vyjevuje duše svá přání, strachy, touhy i tvůrčí schopnosti. Situace, které jsem již prožily můžeme zažít znova; díky našim imaginativním schopnostem se můžeme převtělit do jiných lidí a pocítit, jak jim asi je.“¹¹⁴ V imaginaci jde hlavně o to, jaká je naše představivost, fantazie.¹¹⁵ Někdy může imaginace i děsit, a to díky ztrátě kontroly nad realitou (zde je za potřebí klinická léčba).¹¹⁶

Představy jsou komplexní obrazy, vznikají v mysli jako reprodukce dřívějších situací. Jejich základní funkce je to, že si umí představit, co se stane za určitou dobu (redukuje neurčitost), dále pohrávání si s budoucností (snění), nebo se také můžeme vracet k zážitkům minulým. Také máme tzv. eidetické představy, které mají spíše děti. Základní představy dělím podle obrazového způsobu, tedy na vizuální, auditivní (sluchové), haptické (hmatové), olfaktorické (čichové) a také gustatorní (chuťové).¹¹⁷

Imaginace tedy ukazuje na základní principy lidského vnímání.¹¹⁸ *„Naše více či méně vědomé vnímání stále provází představivost jako nepřetržitý proud fantazie, který téměř nevnímáme. Je to obecný předpoklad tvořivé práce, ale i mystického prožívání. Tuto schopnost má každý člověk a více či méně vědomě ji používá při řešení každodenních problémů nebo ke tvorbě světa, který se jeví v daném okamžiku uspokojivěji než ten, v němž žijeme.“¹¹⁹*

¹¹²Srov. NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná Psychologie: Syllabus přednášek*. České Budějovice, Jihočeská univerzita 2006, str. 59.

¹¹³Srov. KULKA, Jiří. *Psychologie umění*, str. 81

¹¹⁴KASTOVÁ, Verena. *Imaginace jako prostor setkání s nevědomím*. Vydání 1. Praha: Portál, 1999, str. 11. ISBN 80-7178-302-1.

¹¹⁵Srov. Tamtéž, str. 13

¹¹⁶Srov. KASTOVÁ, Verena. *Imaginace jako prostor setkání s nevědomím*, str. 15

¹¹⁷Srov. NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná Psychologie: Syllabus přednášek*. České Budějovice, Jihočeská univerzita 2006, str. 60

¹¹⁸KASTOVÁ, Verena. *Imaginace jako prostor setkání s nevědomím*, str. 18

¹¹⁹KASTOVÁ, Verena. *Imaginace jako prostor setkání s nevědomím*. Vydání 1. Praha: Portál, 1999, str. 18. ISBN 80-7178-302-1.

4.2 Halucinace

Halucinace jsou závažné poruchy vnímání. Vznikají kvůli promítání psychických problému do reálného světa. Plháková definuje halucinace jako: ¹²⁰ „*vjemy, které vznikají, aniž by na lidské smysly působil podnět, který odpovídá povaze těchto vjemů*“ ¹²¹ S halucinacemi souvisí také bludy a nevyvratitelné přesvědčení o tom co se děje. Halucinace postihují komplexní poruchu psychiky, nebo se dějí kvůli intoxikaci. Halucinace dělíme na jednoduché (elementární), komplexní, intrapsychické, inadekvátní a pseudohalucinace. ¹²² Dále pak na jednoduché a složité a také na pravé (pacient věří v jejich existenci) nebo na nepravé tzv. pseudohalucinace (tj. už od svého vzniku jsou hlídány, pacient ví co se s ním děje a je schopen rozeznat halucinaci od reality). ¹²³

4.2.1 Schizofrenie

„Kdo je to vlastně blázen. Slovo blázen bývá velmi často používáno hanlivě, ale nepravdivě. Když totiž odebereme od slova blázen čárku nad a, vzniká slovo blazen, a když přidáme ještě háček nad z, vzniká slovo blažen. Blazen, blažen je tedy blazen, blažen, tedy blazován, blazován z různých zdrojů, nevyjímajíc sebe (...) Slovo blázen mluvnický významově tedy znamená prostě a jasně šťastný člověk. (pacient. B. F., Terezín, 30.10 2000).“ ¹²⁴

Schizofrenie je chronické onemocnění. Je to těžké onemocnění mozku a objevuje se napříč celou historií. ¹²⁵ Pojem *schizofrenie* poprvé použil v roce 1911 Bleuler (z řeckého *schlis* – rozštěp, rozpolcení, a *frén* – mysl, duše).

¹²⁰ Srov. PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*, str. 156

¹²¹ PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vydání 1. Praha: Academia, 2004, str. 156. ISBN 80-200-1086-6.

¹²² Srov. VAŠINA, Lubomír. *Základy psychopatologie a klinické psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008, str. 138. ISBN 978-80-87182-00-0.

¹²³ V jiném světě: Iluze a halucinace. In: *Experiment* [online]. 2008 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10211487240-experiment/208572233190006-v-jinem-svete/2780-iluze-a-halucinace/>

¹²⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vydání čtvrté. Praha: Portál, 2008, str. 333. ISBN 978-80-7367-414-4.

¹²⁵ *Schizophrenia* [online]. [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://www.nimh.nih.gov/health/topics/schizophrenia/index.shtml>

Ve středověku se objevoval kvůli fanatickému dogmatismu, který odsuzoval veškeré psychotické poruchy, zatímco novověk vymyslel různé rafinované tresty, jak se těchto lidí zbavit a vymyslel si mýty od posednutí ďáblem až po čarodějnictví. Až do počátku 20. století se svět dívá na jedince s psychickou poruchou jako na nevyléčitelné. Schizofrenie je v této době považována za absolutní duševní úpadek, který vede až ke vzniku demence. Postihuje především jedince ve věku 15–35 let. V roce 1903 definuje E. Stransky schizofrenii jako „intrapyschickou ataxii“ (narušení celistvé osoby a rozčlenění duševní činnosti).

K pojetí schizofrenie zprvu pomohl i S. Freud, a to díky objevení neuróz a psychóz. Stejně jako u neuróz podle Freuda jde o konflikt mezi libidem a vědomím. Tvrdí, že za vznik, stejně jako u neuróz, může sexuální konflikt, který vzniká v dětském vývoji. Později Freud dospívá k názoru, že schizofrenii nejde terapeuticky vyléčit, pouze potlačit. Také Jung se zabývá pojmem schizofrenie- podle něj je to proces, ve kterém se řeší problém z nevědomí na bázi kolektivního vědomí. Podle něj je schizofrenie zčásti udávaná společností a normou, co je ještě normální a co už ne. Klade také velký důraz na terapeutické řešení. Podle něj vše záleží na vlastnostech a umění terapeuta. Uvádí také, že vyléčit schizofrenika je velmi náročné a že terapeut musí být v dobrém duševním i zdravotním stavu. Není-li toto všechno dodrženo, může to vést až k indukované psychóze terapeuta.

Psychoterapie u schizofreniků je mnohem obtížnější než u neuróz- tak to charakterizuje Fenichel v letech 1945- a to díky tomu, že nemocný se snaží úplně odloučit od reality. Zatímco Rosen definuje schizofrenii jako sen v bdělém stavu. Tvrdí, že je to jako stále dokola prožívat noční můry. Schizofrenie je vlastně regresivní stav, který má chránit nemocného před ještě větší úzkostí.¹²⁶

Kvůli neustálému hledání příčin vzniku schizofrenie, vzniklo ve 20. století mnoho definic pojmu schizofrenie. Doposud je to i přes veškeré snahy lékařů pouze věc dohadů.¹²⁷ Příčin tedy může být několik, nejdůležitější z nich je dědičný faktor.¹²⁸

V negativních emocích ale často nacházíme tvůrčí procesy imaginace. Před tím, než se začne tvořit, přichází ve vlnách emoční vypětí, které má prvotní impulzy ve vědomí. Vědomí je snižené a převažují fantazie a přání. Všechny emoční impulzy se stávají pouze vnitřními

¹²⁶SYŘIŠTOVÁ, Eva. *Imaginární svět*. 2. vydání. Praha: Most, 1977, str. 13-30. ISBN neuvedeno

¹²⁷Schizofrenie [online]. 2010 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://www.schizofrennipooruchy.cz/historie-schizofrenie/>

¹²⁸Schizophrenia [online]. [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://www.nimh.nih.gov/health/topics/schizophrenia/index.shtml>

mechanizmy, které fungují jako spouštěč imaginace. Často v průběhu inspirace dochází k projevům podobným snové aktivitě nebo intoxikaci.¹²⁹ „*U psychotiků jsou prožitky a fantazie vrženy napospas nevědomému, autonomnímu zpracování. Úzkost, touha nenávisť a strach nemocného zcela pohltí. Je to setrvání v jakési prvotní fázi „inspirace“, v níž převažují mimovědomé prostředky ztvárnění prožitkového materiálu. Pozdějším stadiem vědomého, záměrného tvůrčího zpracování, náhledu, obrábění, experimentování a rozhodování tu chybí.*“¹³⁰ Práce schizofreniků jsou často velmi spontánní, je to něco jako bezprostřední výboj energie, který je zachvátí v první fázi. Vytvářejí tak bizardní tvary bez využití vědomí. Často se práce schizofreniků ve svém obsahu obrací do nitra své vlastní intimní historie. Symbolika jejich obrazů nesouvisí pouze s náměty, ale také se zvolením barevných kombinací a rytmickým střídání čar či geometrických útvarů. Díky tomu nalézáme určité podobnosti v pracích schizofreniků a moderním umění. S tvorbou duševně nemocných vykazují podobnost díla například Heirenomys Bosh, peklo (viz. Obr. 1., příloha I.), dále také Alfred Kubín (viz. Obr. 2., příloha I.), Pablo Picasso (viz. Obr. 3., příloha I) nebo Francisco de Goya (viz. Obr. 4., příloha I.), ti také zachycují momentální prožitky jejich stavu duše. Avšak někdy nejde nalézt přesnou hranici mezi schizofrenií a moderním uměním (viz. Obr. 5,6., příloha I).

Z autonomních psychických procesů nejvíce těží směr surrealistický, který se opírá hlavně o volné fantazie nevědomí a fantazijních impulsů. V tomto případě však nevědomí nepřesahuje hranici vědomí (hranici normálnosti). Příklad můžeme vidět v dílech Salvadora Dalího (viz. Obr. 7., příloha I.)¹³¹

5 Vyjádření Alter Ega jako téma v portrétním umění 19. -20. století

V této době přichází revoluce jak umělecká, tak historická. Vznikají zde nové moderní směry, které navazují na tehdejší dění. Ale nezobrazují jen pohled na danou dobu, ale také rozervanost jejich duše, a jejich nitro.

¹²⁹ Srov. SYŘIŠŤOVÁ, Eva. *Imaginární svět*, str. 129-130

¹³⁰ SYŘIŠŤOVÁ, Eva. *Imaginární svět*. 2. vydání. Praha: Most, 1977, str. 130. ISBN neuvedeno

¹³¹ Srov. SYŘIŠŤOVÁ, Eva. *Imaginární svět*, str. 130-135

5.1 Egon Schiele

„Kreslit ženy, ty krásné ženy, jejich geniální linie... Myslím, že mám krásné „povolání““

Egon Schiele

Dnes ve 20. století je význam Egon Schieleho (viz. Obr. 8, příloha II) dobře známý. 330 olejomalb a více než 3000 prací, které vytvořil ani ne za deset let, tvoří velmi rozmanité a fascinující dílo. Mnozí kritikové a historici nazývají jeho díla jako díla „duševního mrzáka“ a „pschyhopata posedlého sexem“.

Schiele byl osobností, která měla svá charakterové vady. Byl to ale geniální umělec, který dost předběhl svojí dobu, ale na druhé straně byl naivní a byl schopen si užívat jednoduché radosti.¹³²

Narodil se 12. června 1890 v Tullnu jako Egon Leo Adolf Schiele, a zemřel roku 1918. Jeho otec pracoval u rakouských drah a jeho matka pocházela z Českého Krumlova. (viz Obr. 9, příloha II)¹³³ Roku 1907 odjel do Terstu a vybudoval si zde ateliér.¹³⁴ Pracuje na řadě autoportrétů, dospívá k závěrům, že každá osoba je „dividuum“. Uctívá sám sebe v řadě svých děl jako hrdinu. Kompozice postav, je vždy extravagantní, gesta oplývají vysokou emocionalitou, a popírají jednotu osobnosti. Vytváří napětí mezi namalovaným obrazem a skutečností, občas to připomíná román Oscara Wilde v díle Obraz Doriana Graye, kdy obraz stárne místo svého stvořitele. Schiele, ale nechce uchovat svou identitu, v obrazech hledá své druhé já.¹³⁵ V letech 1909 se účastnil výstavy, kde zasedal Gustav Klimt.¹³⁶ Po „Klimtovském období“, přibývá v jeho dílech napětí. *“V této době používá nadbytek výrazových prostředků, což vede k tomu, že není snadné rozpoznat v jeho obrazech autoportréty. Popírají přesnou vymezenost jedince, který při veškeré rozmanitosti svého vzhledu zůstává jeden a tentýž. Zrcadlo se nyní stává křivým zrcadlem, vlastní zrcadlový obraz je alter ego, jiné, cizí já. V tomto období neustálých pokusů uniknout z pout definované*

¹³² Srov. SABARSKY, Serge. *Egon Schiele*. Český Krumlov: Egon Schiele Art centrum, 2000, str. 12. ISBN 3-928844-32-6.

¹³³ *Egon Schiele* [online]. 2009 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=368

¹³⁴ Srov. VIGUÉ, Jordi. *Mistři světového malířství*. Vydání 1. Praha: Rebo prodinctions, 2006, str. 453. ISBN 80-7234-304-1

¹³⁵ *Egon Schiele, Umělcova pľlnoční duše: Mistři světového umění*. Vydání 1., str. 8. ISBN 3-8228-2573-5.,

¹³⁶ Srov. VIGUÉ, Jordi. *Mistři světového malířství*. vydání 1. Praha: Rebo prodinctions, 2006, str. 453. ISBN 80-7234-304-1

*osobnosti jsou hlavními příznaky asketická stíhlost, všelijak zkroucené tělo, ponurý až bizarní výraz obličej ovládaného nesnadno srozumitelnými afekty a často zježená, jakoby zelektrizovaná kštice.*¹³⁷ (viz obr.10, 11 příloha II) V roce 1911 se kvůli nepříznivým vlivům ve Vídni odstěhuje do Českého Krumlova, avšak nastane zde problém- usedlým měšťanům se nelíbil životní styl Egona a také to, že jako modelky si vybíral náctileté slečny, proto musel z Českého Krumlova odejít. Vrátil se nazpět do Vídně. V letech 1912 až 1914 vystavoval svá díla na několika výstavách a poprvé byl zastoupen ve Vídeňské secesi. V roce 1914 poznal svoji budoucí manželku, a také byl v těchto letech dvakrát předvolán před k odvodu (ani jednou se to však neuskutečnilo). Roku 1915 byl povolán znova, tentokrát do služby nastoupil a také se tento rok oženil. Jeho postavení (pracoval na administraci), mu umožňovalo naplno se věnovat svému umění. Nadále vystavoval a jím navržený plakát pro výstavu roku 1918 „Společnost u stolu“, mu přinesla velkou slávu. Po této slávě nastává zvrát- Vídní se žene smrtelná chřipka, která postihne Edith (Egonovu manželku), která umírá 28. října a Egon umírá ve svých osmadvaceti letech o tři dny později 31. října 1918.¹³⁸

6 Portrét

Portréty jsou velmi důležité pro každého umělce a každý umělec se v určitém svém období jim zabýval. Důležité pro ně byli také autoportréty, kdy se snažil uchopit podstatu vlastního já.¹³⁹

První portréty se objevují už v období starověkého Egypta, na který navazuje Kréta (viz. Obr., příloha III.). V této době měl portrét vysoce osobitý styl a nesměla se vůbec zobrazovat ošklivost. Toto se změnilo s obdobím Říma (předchůdce renesance). Zde je portrét založen hlavně na posmrtném životě a prosazování moci. Křesťanství za sebou zanechává individuální ráz umělce (předchůdci moderního umění). V této době je portrét odmítnut jako nedůležitý a výstřední. Poté se objevuje v období gotiky, kde získává poměrně naturalistický ráz. Nejkrásnější portréty však vznikají v období renesance- tzv. svobodné portréty, na

¹³⁷Egon Schiele, *Umělcova púlnoční duše: Mistři světového umění*. Vydání 1., str. 9 ISBN 3-8228-2573-5.,

¹³⁸Srov. SABARSKY, Serge. *Egon Schiele*, str. 12-17

¹³⁹[online]. [cit. 2013-06-25]. Dostupné z: BELL, Julian. 500 Self autoportrait. Phaidon Press, 2004. ISBN 978-0714839592. Dostupné z: <http://www.amazon.com/500-Self-Portraits-Julian-Bell/dp/0714843849>

kterých se zabývají více nad psychologickým rázem portrétovaného. V období renesance zde máme dvě vlivné velmoci v Itálii, které jsou rozdělené podle lokalit, a je to sever (vlámsko) a jih. Techniku však mají obě dvě stejnou., nejdříve pracují s barvou samostatně a poté až doplňují detaily. Z nejdůležitějších postav jmenujme zde Leonardo da Vinci, Rafael či Dürer.(viz Obr. 12, příloha III) ¹⁴⁰ Dürer je považován, za jednoho z nejvýznamnějších portrétistů. Jako první začal využívat zrcadlo, k zachycení svého portréту. Nevyužíval ho pouze k zachycení reality, ale také k určení vlastní identity. Nejdůležitější je, že byl schopen si uvědomit podstatu vlastní identity¹⁴¹, „*si uvědomoval sebe jako individuální osobnost, bylo, že se bez idealizace nebo kosmetických úprav zobrazil nahý, a tedy jako pohlavní tvor.* (viz. Obr. 13, 14, příloha III) Krátce řečeno at', jsou pózy nebo výraz obličeje na Dürerových portrétech jakýkoli- a to platí i pro Rembrandta, Ferdinanda Hodlera nebo van Gogha- dá se stále identifikovat jako Dürer, protože se drží identity osobnosti.“¹⁴² Na začátku 16. století se objevují významní portrétisté jako Hans Holbein, Tizian, El Greco, v 17. století Rubens a van Dyck, Velasquez a za Holandsko jsou zde Hals a Rembrandt. V 18. století vzniká pastelový portrét, jehož hlavními představiteli jsou Jean Chardin a Honoré Fragonard. V 19. století se rozvíjí práce s vlastními náměty, kde představiteli je Jean- Auguste Ingres, Jacques-Louis David. Také se rozvíjí romantismus a realismus, a to hlavně v námětech a v technikách. Na přelomu 19 a 20. století vzniká impresionismus, který díky své technice-vkládání dělených skvrn vedle sebe přichází i s novátorskými portréty. Na impresionismus poté naváží i moderní směry, některé ustoupí od přísného impresionistického pojetí a více se začnou zabývat psychologii portrétovaného, jako Vincent van Gogh, Egon Schiele, Toulouse-Lautrec, Pablo Picasso a mnozí další. ¹⁴³

¹⁴⁰ Srov. PIJOAN, José. *Dějiny umění I-XII*. Praha: Odeon, 1986. ISBN neuvedeno.

¹⁴¹ Srov. *Egon Schiele, Umělcova půlnoční duše: Mistři světového umění*. Vydání 1., str. 8

¹⁴² *Egon Schiele, Umělcova půlnoční duše: Mistři světového umění*. Vydání 1., str. 8. ISBN 3-8228-2573-5.,

¹⁴³ Srov.PIJOAN, José. *Dějiny umění I-XII*. Praha: Odeon, 1986. ISBN neuvedeno.

PRAKTICKÁ ČÁST

7.1 Vymezení vlastního tématu

V praktické části se budu zabývat problematikou portrétní a alter ega, ve spojení dvou portrétů na jednom plátně. Portréty jsou umístěny na středu obrazu.

7.2 Technologická skica

Práce se skládá z několika skic (viz.obr. 18-27, příloha IV) přípravných kreseb (viz.obr. 15-17, příloha IV), fotografií a finálních obrazů. Pro celý kontext jsem využívala vlastní fotografie, kde jsem si nafotila rodinné příslušníky a sama sebe. Rodinní příslušníci mi přišli jako nejlepší volba z důvodu, že mi neodmítali sedět v jakoukoliv dobu. Nejprve vznikaly fotografie, které byly naprosto formální, jak dotyčný vypadal všedně, ale pak vznikala druhá vlna fotografií, kde každý prošel osobitou proměnou, ke ztvárnění alter ega. Fotografie, zde ale sloužily, pouze jako inspirace. Jinak při skicích jsem využívala, právě živých modelů. Pro kresby jsem používala techniku kvaše a akvarelu na tvrdém barevném papíru, abych mohla pracovat i s podkladem. Malba kvašem mě zajímala z důvodu, že můžu pracovat jak paseními barvami, tak i lazurami, ke kterým jsem především využívala akvarel, který jsem si míchala s bělobou. Samozřejmě., že tato technika není tak úplně oficiální, ale nýbrž často pracuji s akvarelem, s kterým dosahuji krásných barevných ploch, které jsou poměrně lazurní a čisté. Zatímco kvaš je ucelená pastózní forma malby, kdy se přibližujeme malbě alla prima. Proto jsem zvolila kombinace těchto dvou technik. Které mi skvěle posloužily ke ztvárnění alter ega.

7.3 Postup práce

Základem mé práce jsou hlavně skici a vytvářené kresby. Hlavním námětem je portrét, kde každá vyobrazená osoba má také své alter ego.

Pro tvorbu fotografií jsem zvolila studiové prostředí, některé fotografie vznikaly v naprosto proměnlivých situacích. Kde nejprve mělo hrát velkou úlohu světlo, ale později jsem od toho upustila z důvodu toho, že alter ego je zajímavé samo osobě a může se sním pracovat naprosto libovolně.

Podle daných fotografií, jsem vytvářela nejprve kresby, kde jsem si vybrala třeba jeden model v jedné pozici, kde byla formálně a ve druhé kde se vyplavovalo na povrch její

alter ego. Tyto dvě fotografie slouží pouze jen jako inspirace. Nedržím se fotografií naprosto hyperrealisticky jsou to pouze pomůcky. Po nakreslení dvou kreseb, jsem se začala zajímat o ztvárnění alter ega v barvě, vzniklo několik menších skic, které jsou jak již bylo zmíněno vytvářeny dvěma technikami akvarelem a kvašem. Kde na každé skice je pouze jedna osoba. Vše je vytvářeno volnou rukou, nezaobírám se zde moc nad přesným vyobrazením dotyčného, ale spíš jak na mě působí po vnitřní stránce.

Návrhové práce jsou umístěny na konci v obrazové příloze.(viz Obr. 17-27, příloha IV.)

7.4 Cyklus maleb na téma - Alter ego

Studie 1. Jedná se o centrální kompozici, kde je portrétovaná mladá dívka (moje sestra). Její alter ego, zde představuje rozervanost a vlastní myšlenkové pochody mladí. Kde se objevuje s trochu arogantnosti v projevu. Její vlastní portrét je pod alter egem, kde má vyobrazovat, soudržnost těla a duše. Její mladou naivitu a přirozenou krásu. (viz. obr. 27, příloha V)

Studie 2. V další práci pracuji s autoportrétem. Kde portréty jsou dány vedle sebe a ten, který má představovat všední a neutrální pohled na samu sebe je umístěn vlevo a j vystupuje z plátna. Zatímco alter ego je vytvořené z profilu, kde se nezajímá v danou chvíli co se kolem něj děje a je zahleděno do vlastních myšlenek aniž by se zaobíralo nad tím, co si o tom řeknou ostatní. (viz. obr. 28, příloha V)

Studie 3. Na posledním plátně je vyobrazena zralá žena (moje matka). Kdy její alter ego je ztvárněno dole vpravo, a zobrazuje nám jí, jako opačný protipól toho jaká je ve skutečnosti. Zatímco její osoba ve skutečnosti je hodně uzavřená do sebe a empatická. (viz. obr. 29, příloha V)

Závěr

„Umění má totiž jako římský bůh Janus dvě tváře, které spolu neustále soupeří o nadvládu. První je ztělesnění tradicí a druhá novátorstvím...“ P.Johnson, Dějiny umění

Cílem mé bakalářské práce bylo nejprve zpracování tématu- alter ego a propojení s portrétem. Problém však nastal, při samotném ztvárnění, kdy jsem se více začala zaobírat pouze samotným alter egem, takže jsem úplně upustila od původní verze, která měla připomínat barokní malby.

Snažila jsem se o psychologický náboj. Který byl mnohem zajímavější, a rozvíjel téma do nečekaných sfér. Díky této bakalářské práci jsem objevila mnoho zajímavosti ať už z psychologie, tak i to jak se alter ego postupem času vyvinulo. Tím jsem získala mnoho poznatků. Díky kterým, jsem se snažila mé téma popsat tak aby i pro čtenáře bylo zajímavé.

Alter ego pro mě znamenalo poznání sebe sama, jak ze strany všedního dne, tak hloubavějším pohledem do minulosti. Stala jsem se na základě poznání, empatičtější a pozornější k mým blízkým, všímavější k okolí.

Nejvíce mě v teoretické části zaujaly témata- alter ego, portrét a Egon Schiele, ale protože je tato bakalářská práce částí teoretickou a praktickou byl tento proces hledání všech témat pro mě důležitý, právě pro koncept výtvarný. Zde jsem díky poznatkům mnohokrát témata přepracovávala jak z teoretického tak praktického postupu.

Zdroje

Knižní

1. APPIGNANESI, Richard a Oscar ZARATE. *Freud*. Vydání 1. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-850-3
2. BABIN, Pierre. *Sigmund Freud: Tragédie nepochopení*. Slovart, 1994. ISBN 80-7145-121-5
3. BOWIE F., *Antropologie náboženství: rituál, mytologie, šamanismus, poutnictví*. Původně z anglického originálu *Antropology of Religion, Sekond Edition*, přeložil Vladimír Petkevič, Praha: Portál, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7367-378-9
4. HYHLÍK, František a Milan NAKONEČNÝ. *Malá encyklopedie současné psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, ISBN 34-0-197
5. KASTOVÁ, Verena. *Imaginace jako prostor setkání s nevědomím*. Vydání 1. Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7178-302-1.
6. KOŽENÍŠEK J., ŠTĚPÁNEK M., *Ilustrovaný encyklopedický slovník (a-i)*, Academia 1980,
7. KULKA, Jiří. *Psychologie umění*. 2. přepracované a doplněné vydání. Havlíčkův Brod: Grada publishing, 2008, ISBN 978-80-247-2329-7.
8. LÁNSKÁ, Kateřina. Body modification. *Psychologie dnes*. 2012, roč. 16, č. 5,
9. MARKUS, Geod *Sigmund Freud a tajemství duše*. Vydání 1. Praha a Litomyšl: Paseka, 2002, ISBN 80-7185-447-6

10. MIKŠÍK, Oldřich. *Psychologické teorie osobnosti*. Praha: Karolinum, 1999, ISBN 382-103-99.
11. NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná Psychologie: Sylabus přednášek*. Vydání 1. České Budějovice, Jihočeská univerzita: PBtisk Příbram, 2006, ISBN 80-7040-922-3.
12. NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Vydání 1. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0689-3.
13. NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozšířené vydání. Praha 2: Academia, 1997, ISBN 80-200-0625-7.
14. NICHOLSON, Š. *Šamanismus I. Z anglického originálu Shamanism, An Expanded View of Reality*. Bratislava: RI-EL/CAD, 1994. ISBN 80-85349-38-8.
15. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha: J. Ott v Praze, 1989, ISBN- neuvedeno
16. PIJOAN, José. *Dějiny umění I-XII*. Praha: Odeon, 1986. ISBN neuvedeno
17. PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. vydání 1. Praha 2: Academia, 2004, ISBN 80-200-1086-6.
18. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, s.r.o., 2007, ISBN 978-80-7367-312-3.
19. SABARSKY, Serge. *Egon Schiele*. Český Krumlov: Egon Schiele Art centrum, 2000. ISBN 3-928844-32-6.
20. SYŘIŠŤOVÁ, Eva. *Imaginární svět*. 2. vydání. Praha: Most, 1977, ISBN neuvedeno
21. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vydání čtvrté. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-414-4

22. VIGUÉ, Jordi. *Mistři světového malířství*. Vydání 1. Praha: Rebo productions, 2006. ISBN 80-7234-304-1
23. WALLON, Philippe. *Paranormální jevy*. Vydání 1. Praha: Tisk Finidr, s.r.o., 2002, ISBN 80-7207-440-7.
24. WILKINSONOVÁ, Tracy. *Vatikánští exorcisté: Vymýtování ďábla v 21. století*. Z anglického originálu *The Vatican's Exorcist* vydaného nakladatelstvím Warner Bros. Praha: Mladá fronta a.s., 2009, ISBN 978-80-204-1751-0.

Internetové

- 1) Alter ego a syndrom rozdvojené osobnosti. [online]. Dostupné z: <http://psychologie.doktorka.cz/alter-ego-syndrom-rozdvojene/>
- 2) Didier Anzien. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 4.4 2013 Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Didier_Anzieu
- 3) Skarifikace. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 6. 5. 2013 Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Skarifikace>
- 4) Jim Ward: body piercer. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-, 24.2 2013 Dostupné z: [http://en.wikipedia.org/wiki/Jim_Ward_\(body_piercer\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Jim_Ward_(body_piercer))
- 5) KYSLÍKOVÁ, Alžběta "depka". Bodyart: Odraz kultury přírodních kultur. *Superpiercing*[online]. Dostupné z: <http://www.superpiercing.cz/clanky-a-videa/BODYART-odraz-kultury-prirodnich-kmenu-73.html>
- 6) *Tetování jako součást rituálních obřadů* [online]. 30. 4. 2012. 30. 4. 2012 Dostupné z: <http://www.tetovani1.cz/clanek/194-tetovani-jako-soucast-ritualnich-obradu/>
- 7) *Art History: Body Modification* [online]. 1. 4. 2007. 1. 4. 2007 [cit. 2013-06-11]. Dostupné z: http://arthistoryclub.com/art_history/Body_modification
- 8) *Exorcismus* [online]. 30. 5. 2013]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Exorcismus>

- 9) *Šamanismus* [online]. 30. 5. 2013 Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0amanismus>
- 10) Alter ego a syndrom rozdvojené osobnosti. [online]. Dostupné z: <http://psychologie.doktorka.cz/alter-ego-syndrom-rozdvojene>
- 11) *Egon Schiele* [online]. 2009 Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=368
- 12) *Schizofrenie* [online]. Dostupné z: <http://www.schizofrenniporuchy.cz/historie-schizofrenie>
- 13) *Schizophrenia* [online Dostupné z: <http://www.nimh.nih.gov/health/topics/schizophrenia/index.shtml>
- 14) V jiném světě: Iluze a halucinace. In: *Experiment* [online]. 2008 Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10211487240-experiment/208572233190006-v-jinem-svete/2780-iluze-a-halucinace/>
- 15) Sny: Historický výklad snů. In: *Dreamcantadora* [online]. 2010 Dostupné z: <http://dreamcantadora.blogspot.cz/2010/08/historicky-vyklad-snu.html>
- 16) BELL, Julian. 500 Self autoportrait. Phaidon Press, online2004. ISBN 978-0714839592. Dostupné z: <http://www.amazon.com/500-Self-Portraits-Julian-Bell/dp/0714843849>

Obrazové přílohy

Obrazové přílohy **I. Teoretická část- Schizofrenie**

Obrazové přílohy **II. Teoretická část- Egon Schiele**

Obrazové přílohy **III. Teoretická část- Portréty**

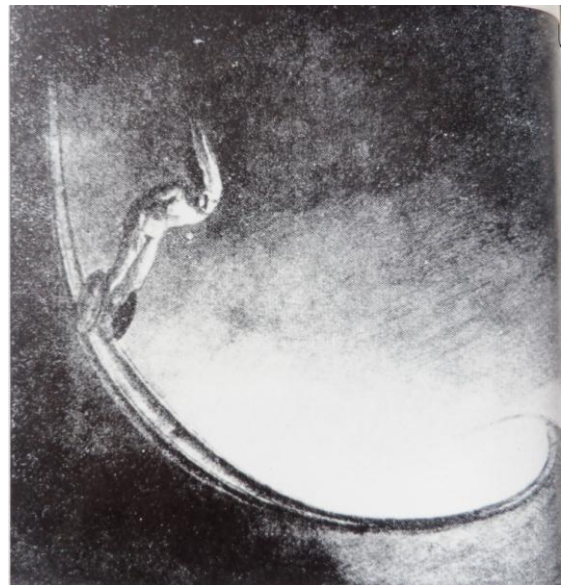
Obrazové přílohy **IV. Praktická část- Přípravné Skicy**

Obrazové přílohy **V. Praktická část- Malby**

I. Teoretická část- Schizofrenie

Obrázek 1: Hieronymus Bosh, Peklo

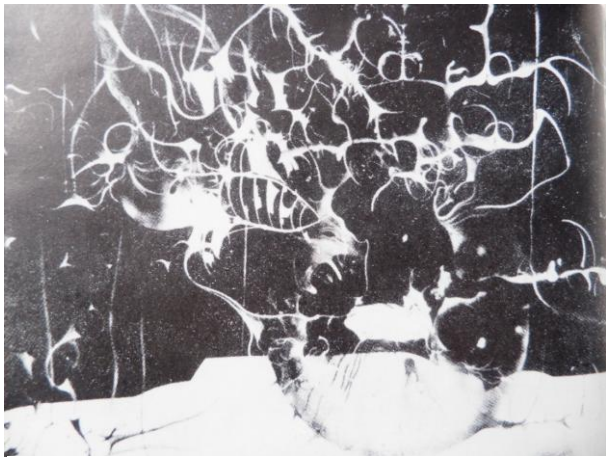
Obrázek 2: Adolf Kubín, Člověk 1901

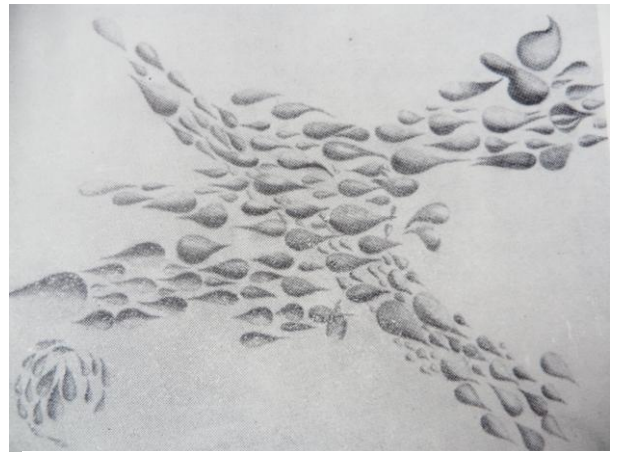
Obrázek 3: Pablo Picasso,
Sedící žena 1941

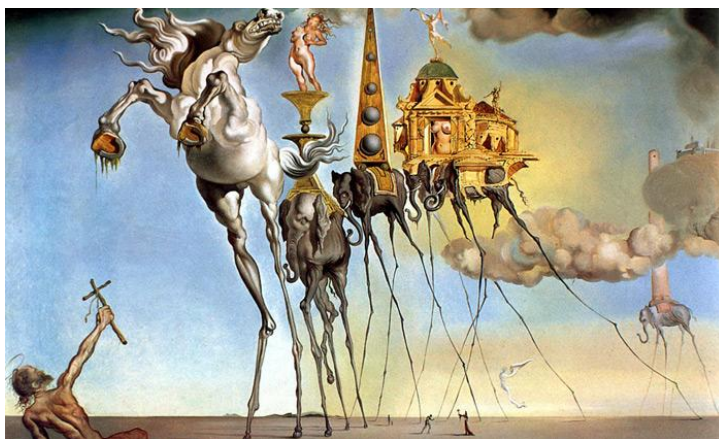
Obrázek 4: Francisco de Goya

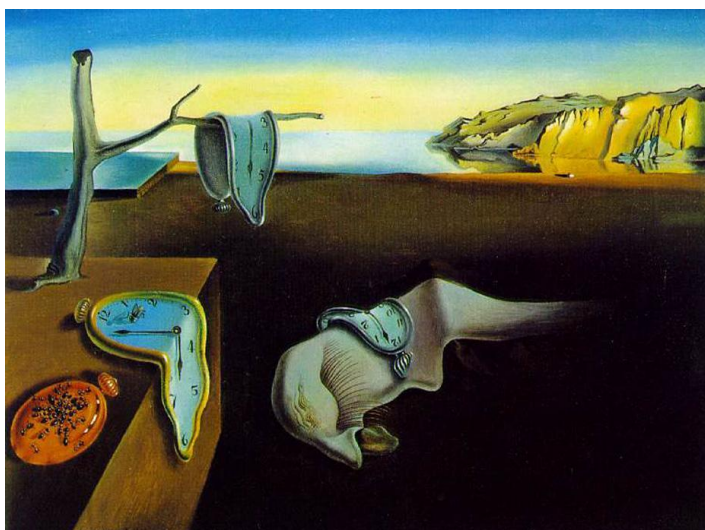
Obrázek 5: Schizofrenní symbolická abstrakce

Obrázek 6: Schizofrenní symbolická abstrakce

Obrázek 7a: Salvador Dalí

Obrázek 7b: Salvador Dalí

II. Teoretická část- Egon Schiele

Obrázek 1: Egon s rodiči a sestrou

Obrázek 9: Egon Schiele

Obrázek 10: Autoportrét, akt 1910

Obrázek 11: Autoportrét se zdviženýma rukama, 1914

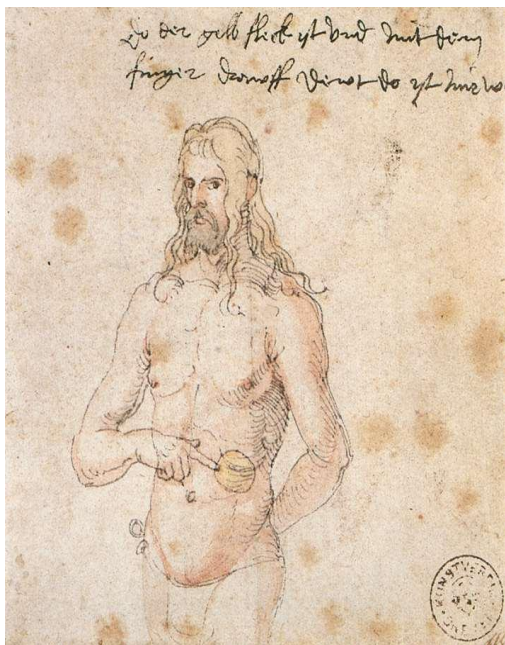
III. Teoretická část-Portréty

Obrázek 12, Albrecht Dürer,
Autoportrét, 1493

Obrázek 12, Albrecht Dürer, Vlastní
podobizna v kožichu 1500

Obrázek 14, Albrecht Dürer,
Autoportrét 1521

Obrázek 15, Albrecht Dürer,
Autoportrét, Sedící muž, 1522

IV. Praktická část-skici

Obrázek 15: Portrét-Alter ego, varianta 1.

Obrázek 16: Portrét-Alter ego, varianta 2.

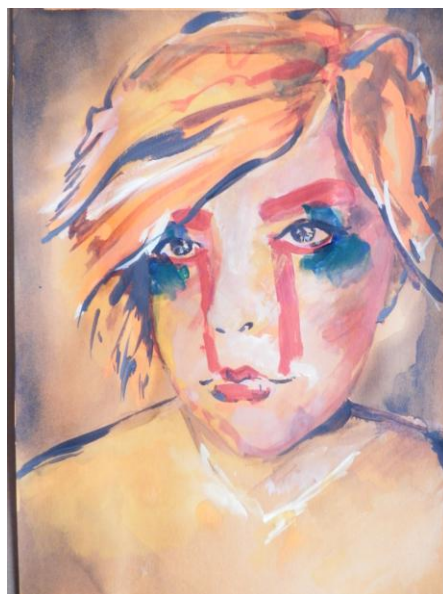
Obrázek 17: Skica 1.

Obrázek 18: Skica 2.

Obrázek 19: Skica 3.

Obrázek 20: Skica 4

Obrázek 21: Skica 5.

V. Praktická část- Malba

Obrazové přílohy

I. Teoretická část- Schizofrenie

Obrázek 1.: Hieronymus Bosh, Peklo, <http://cirkev.wordpress.com/2011/01/20/poznani-postizeni-umeni-priloha-i-ke-kapitole-i-3-7-vnitřní-smysly-a-vytvarne-umeni/>

Obrázek 2.: Alfred Kubín, Člověk (1901), Z knihy Imaginární svět

Obrázek 3.: Pablo Picasso, Sedící žena (1941) Z knihy imaginární svět

Obrázek 4.: Francisco de Goya:http://www.eeweems.com/goja/saturn_large.html

Obrázek 5., 6.: Schizofrenní symbolická abstrakce Z knihy Imaginární svět

Obrázek 7a: Salvador Dalí <http://www.designmagazin.cz/umeni/37295-pariz-hosti-nejvetsi-vystavu-salvadora-dali-za-30-let.html>

Obrázek 7 b: Salvador Dalí http://www.paintinghere.org/painting/clock_melting_clocks-3994.html

II. Teoretická část-Egon Schiele

Obrázek 8.: Egon s rodiči a sestrami Melanií a Elvírou, okolo 1892 Z knihy Egon Schiele

Obrázek 9.:Egon Schiele <http://www.egon-schiele.com/>

Obrázek 10.: Autoportrét, Akt 1910 Z knihy Egon Schiele

Obrázek 11.: Autoportrét se zdviženýma rukama, 1914 Z knihy Egon Schiele

III. Teoretická část- Portréty

Obrázek 12.: Albrecht Dürer, autoportrét1493 Z knihy mistři světového malířství

Obrázek 13: Albrecht Dürer, Vlastní podobizna v kožichu 1500 Z knihy mistři světového malířství

Obrázek 13.: Albrecht Dürer, Autoportrét 1521 <http://www.backtoclassics.com>

Obrázek 14.: Albrecht Dürer, Autoportrét, sedící muž 1522 <http://www.art-prints-on-demand.com>

IV. Praktická část- přípravné skic

Obrázek 15.: Portrét-Alter ego, varianta 1.

Obrázek 16.: Portrét- Alter ego, varianta 2.

Obrázek 17.:Skica 1.

Obrázek 18.: Skica 2.

Obrázek 19.: Skica 3

Obrázek 20.: Skica 4

Obrázek 21.: Skica 5

Obrázek 22.: Skica 6

Obrázek 23.: Skica 7

Obrázek 24.: Skica 8

Obrázek 25: Skica 9

Obrázek 26: Skica 10

V. Praktická část- Malby

Obrázek 27: Studie 1- mladá dívka

Obrázek 28: Studie 2- autoportrét

Obrázek 29: Studie 3- zralá žena

